

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

AIDA ČIZMIĆ

**PRIMERJAVA ODRAŠČANJA MLADOSTNIKOV V VZGOJNEM
ZAVODU IN STANOVANJSKI SKUPINI**

MAGISTRSKO DELO

LJUBLJANA, 2018

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

AIDA ČIZMIĆ

**PRIMERJAVA ODRAŠČANJA MLADOSTNIKOV V VZGOJNEM
ZAVODU IN STANOVANJSKI SKUPINI**

MAGISTRSKO DELO

MENTORICA: IZR. PROF. DR. VESNA LESKOŠEK

LJUBLJANA, 2018

ZAHVALA

Zahvalila bi se vsem, ki so mi na kakršenkoli način pomagali pri nastanku magistrskega dela. Predvsem bi se želela zahvaliti:

- *mentorici prof. dr. Vesni Leskošek za vso pomoč, hitre odzive, usmerjanje, potrpežljivost in nasvete v času pisanja magistrskega dela;*
- *mladostnikom, ki bivajo v vzgojnih zavodih in stanovanjskih skupinah, za vsak razgovor in pomoč pri izvedbi raziskave;*
- *strokovni delavki Ireni Velič za podporo, opogumljanje in spodbudo pri pisanju;*
- *Centru za socialno delo Ljubljana Šiška za pridobljene informacije in priložnost učenja in opravljanje prakse;*
- *prijateljici Lori Kočan za motivacijo in bodrenje;*
- *staršem za razumevanje in podporo;*
- *možu, ker je verjel vame, me spodbujal, razumel ter podpiral, da sem magistrsko nalogo uspešno dokončala.*

POVZETEK

Naziv: Primerjava odraščanja mladostnikov v vzgojnem zavodu in stanovanjski skupini

Magistrsko delo raziskuje, kako mladostniki doživljajo namestitev v vzgojni zavod in kako v stanovanjske skupine. Poleg tega raziskuje oz. primerja potek vsakdanjega življenja v vzgojnih zavodih in stanovanjskih skupinah. Njegov namen je odgovoriti na zastavljena vprašanja, in sicer v kolikšni meri so mladostniki seznanjeni s postopkom nameščanja in kakšno je razumevanje razlogov za namestitev, kako mladostniki ocenjujejo sodelovanje s centri za socialno delo in ostalimi ustanovami ter kakšne so podobnosti in razlike med mladostniki, ki so nameščeni v vzgojne zavode in stanovanjske skupine. Dotaknili smo se tudi vprašanja glede odnosov med sostanovalci, družino, socialno mrežo mladostnika in zmožnosti govorjenja o namestitvi v vzgojni zavod oz. stanovanjsko skupino.

V teoretičnem delu magistrskega dela so opisani tematski pojmi, ki se nanašajo tudi na raziskovalni del naloge, in sicer predstavljamo vzgojne zavode v Republiki Sloveniji, stanovanjske skupine, ki delujejo pod okriljem vzgojnih zavodov, pristojnosti in naloge centrov za socialno delo pri delu z mladostniki, kako poteka postopek namestitve v vzgojni zavod/stanovanjsko skupino, predstavljamo pa tudi nekatere dejavnike tveganja.

Raziskava je pokazala, da mladostnikom namestitev in prvi stik z vzgojnim zavodom ali stanovanjsko skupino vsekakor predstavljata stisko. Mladostniki iz obeh skupin potrdijo, da je za navajanje in prilagajanje na novo okolje potreben čas. Bivanje ocenjujejo kot dobro, vendar si po nekem času želijo oditi domov. Skupen razlog, zaradi katerega so mladostniki bili nameščeni v vzgojni zavod in stanovanjsko skupino, so bile predvsem težave na družinskem področju.

Dalje je razvidno, da se kot razlog za namestitev pri mladostnikih, ki bivajo v vzgojnih zavodih, pojavljajo šolske težave, pri mladostnikih, ki so nameščeni v stanovanjsko skupino, pa to ni bil eden od razlogov nameščanja. Posebnost je, da so nekateri že sami predlagali oz. iskali umik iz družinskega okolja. V raziskavi so mladostniki skozi odgovore tudi navedli nekatere predloge, kot so: več razumevajočih strokovnih delavcev v zavodih, soodločanje, manj zahtev in nadzora. Poudarek je na težavah zaradi lokacij vzgojnih zavodov in stanovanjskih skupin. Mladostniki imajo težave pri odhodi domov ob vikendih zaradi slabih prometnih povezav in redkosti javnega prevoza, saj morajo zaradi tega za prevoz poskrbeti sami. Od strokovnih delavcev centrov za socialno delo mladostniki ne pričakujejo veliko, želijo obdržati odnose in še naprej imeti stike z njimi.

Ključne besede: mladostniki, vzgojni zavod, stanovanjska skupina, center za socialno delo, strokovni delavci

SUMMARY

Title: Comparison of growing up of youngsters placed in the institution and the residential group home

The master's thesis analyses how adolescents experience the placement into a correctional facility or into a group home. In addition, I research and compare the course of daily life in correctional institutions and group homes. The purpose of the master's thesis is to answer following research questions: to what extent are adolescents familiar with the placement process and what is their understanding of reasons for their placement; what is their assessment of cooperation with social services and other institutions and what are the similarities and differences between adolescents, placed into an institution or group home. I also researched the relationships of youngsters with roommates, family, the adolescents' social network and the ability to speak about their placement into a correctional facility or group home.

The theoretical part of the master's thesis describes thematic terms, which also apply to the research part of the thesis. I present correctional facilities of the Republic of Slovenia, group homes within the framework of correctional facilities; responsibilities and tasks of Centres for social services in the case of working with adolescents, the course of the placement into a correctional facility or group home and some risk factors.

The research showed that adolescents certainly experience distress while being placed in a correctional facility or group home for the first time. Adolescents of both groups confirm that habituation and adaptation to the new environment takes time. They assess their accommodation as good, but after some time, they want to go home. The common reasons for their placement into a correctional facility or group home were mostly problems within the family.

Furthermore, it is evident that the reason for the placement in adolescents, placed into correctional facilities, are school problems; and in adolescents, placed into group homes, these were not among the reasons for placement. It is interesting that some of the questioned were looking for a way to escape their family environment and suggested to be placed somewhere else. Within the research, adolescents also provided some suggestions for improvements, like more understanding social workers within the facilities, participation in decision-making, less demands and control. Special emphasis is problems, related to the location of correctional facilities and group homes. Adolescents experience trouble with home visits on weekends due to poor traffic connections and the frequency of public transportation, which they had to resolve on their own. They do not have high expectations from professional social workers, but they want to keep having relationships with them.

Keywords: adolescents, institutions, group home, centre for social services, professional staff

VSEBINA

1	TEORETIČNI UVOD	1
1.1	VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI ZAVOD	1
1.1.1	Kratka zgodovina vzgojnih zavodov	1
1.1.2	Mreža vzgojnih zavodov in prevzgojnih domov	2
1.1.3	Zavodi – zavodi za vzgojo in izobraževanje v Sloveniji	3
1.1.4	Cilji vzgojno-izobraževalnih zavodov	7
1.1.5	Načela vzgojnih zavodov	7
1.1.6	Strokovni delavci – vzgojitelji v vzgojnih zavodih	10
1.1.7	Izobraževanje v zavodih	11
1.2	STANOVANJSKA SKUPINA	12
1.2.2	Cilji stanovanjskih skupin.....	13
1.2.3	Načela stanovanjskih skupin.....	15
1.3	CENTER ZA SOCIALNO DELO	17
1.3.2	Pristojnosti in naloge centra za socialno delo	17
1.4	POSTOPEK NAMESTITVE	20
1.4.1	Dejavniki tveganja in razlogi za namestitve	22
2	OPREDELITEV PROBLEMA.....	25
2.1	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	25
3	METODOLOGIJA	26
3.1	VRSTA RAZISKAVE	26
3.2	MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV	26
3.3	POPULACIJA IN VZORČENJE.....	26
3.4	ZBIRANJE PODATKOV	27
3.5	OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	27
4	REZULTATI	30
4.1	REZULTATI INTERVJUJEV Z MLADOSTNIKI, NAMEŠČENIMI V STANOVANJSKO SKUPINO	30
4.1.1	Osnovni podatki o namestitvi mladostnikov v stanovanjsko skupino	30
4.1.2	Doživljanje namestitve mladostnikov v stanovanjsko skupino	31
4.1.3	Doživljanje bivanja v stanovanjski skupini	32
4.1.4	Socialna mreža	34
4.1.5	Uporabnost življenja v stanovanjski skupini	35

4.1.6	Načrti za prihodnost po prihodu iz stanovanjske skupine	36
4.2	REZULTATI INTERVJUJEV MLADOSTNIKOV, NAMEŠČENIH V VZGOJNE ZAVODE.....	37
4.2.1	Osnovni podatki o namestitvi mladostnikov v vzgojni zavod	37
4.2.2	Doživljanje namestitve mladostnikov v vzgojni zavod	37
4.2.3	Doživljanje bivanja v vzgojnem zavodu.....	39
4.2.4	Socialna mreža	40
4.2.5	Uporabnost življenja v vzgojnem zavodu.....	41
4.2.6	Načrti za prihodnost po prihodu iz vzgojnega zavoda.....	42
5	RAZPRAVA	44
5.1	DOŽIVLJANJE NAMESTITVE V STANOVANJSKO SKUPINO IN VZGOJNI ZAVOD	46
5.2	DOŽIVLJANJE BIVANJA V STANOVANJSKI SKUPINI IN VZGOJNEM ZAVODU	47
5.3	SOCIALNA MREŽA MLADOSTNIKOV	47
5.4	UPORABNOST ŽIVLJENJA V STANOVANJSKIH SKUPINAH IN VZGOJNIH ZAVODIH	49
5.5	PRIHODNOST MLADOSTNIKOV	50
6	SKLEPI.....	51
7	PREDLOGI.....	53
8	LITERATURA IN VIRI.....	54
9	PRILOGE.....	58

Kazalo tabel

Tabela 1. Cilji v vzgojni skupini	10
Tabela 2. Specifični cilji vzgojno-izobraževalnih dejavnosti stanovanjskih skupin	15
Tabela 3. Izsek analize intervjuja	28
Tabela 4. Primer odprtega kodiranja in združevanja pojmov v kategorije – namestitve mladostnice v stanovanjsko skupino	28
Tabela 5. Osnovni podatki o nameščanju mladostnikov v stanovanjsko skupino	29

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI ZAVOD

Vzgojno-izobraževalni zavodi so v zakonodaji opredeljeni kot zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, za otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (Krajncan, Šoln Vrbinc, 2015). V zavode otroke in mladostnike lahko nameščajo centri za socialno delo ali sodišča, ki izrečejo vzgojni ukrep – oddaja v zavod. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih v svojem 121. členu določa, da sme center za socialno delo sam ali v sporazumu s starši oddati otroka v zavod zaradi njegove osebnostne ali vedenjske motenosti, ki bistveno ogroža njegov zdrav osebni razvoj (Center za socialno delo – Šiška). Sodišče pa izreče vzgojni ukrep oddaje v zavod v primeru, da mladoletnik potrebuje stalen nadzor in strokovno vodstvo; vzgojni ukrep je časovno omejen na najmanj šest mesecev in največ tri leta (Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih – ZZZDR, Uradni list SRS, št. 15/76, z dne 4. 6. 1976).

Na kratko bomo povzeli in opisali kronološki razvoj spreminjanja vzgojnih zavodov skozi čas in predstavili mrežo zavodov v Sloveniji.

1.1.1 Kratka zgodovina vzgojnih zavodov

Začetek 20. stoletja je prinesel izboljšanje v ravnanju z zanemarjeno mladino. Ciperle (1987) te zasluge pripisuje mladinskemu sodniku in pisatelju Franu Milčinskemu (1876–1932), ki je velik interes in zanimanje za usodo zanemarjene mladine pokazal že v začetku svoje kariere. Spreminjal je strukture ter zahteval ločitev poboljševalnice od prisilne delavnice ter da je treba vzgojnemu zavodu dati obliko vzgajališča, ne pa kaznilnice (prav tam). Skupna značilnost ustanov kaznilnic, poboljševalnic, prisilnih delavnic je bilo discipliniranje s trdim režimom dela in moralnimi napotki – ne glede na protestantsko ali katoliško okolje ali industrijsko ekspanzijo (Mrgole, 1999). Na Slovenskem je prvo zatočišče, ki ga je država ponujala za nameščanje mladih prestopnikov, delovalo med letoma 1847 in 1920 (Mrgole, 1999). Tako imenovana »ljubljska prisilna delavnica« je bila zgrajena kot odgovor na pritiske kaznilnic, ki svojih kaznjencev niso mogle primerno zaposliti. Leta 1922 je zakon o zaščiti otrok in mladine določal obseg zaščite za otroke in mladostnike, ki jih starši niso primerno oskrbovali, ter oblike redne in

izredne pomoči. Mladostniki, pri katerih je bila vzgoja v nevarnosti, so bili odvzeti staršem (prepovedano je bilo zaposlovanje za dela, ki so škodljiva za njihovo fizično in moralno zdravje). V začetku leta 1930 je bila ogrožena mladina posebej obravnavana v kazenskemu zakoniku, ki je določal, da otroci do štirinajstega leta starosti zaradi storjenega kaznivega dejanja ne smejo biti kaznovani ali preganjani, otrok naj bi se namreč izročil zakonitemu zastopniku, očetu ali oskrbniku oz. bil izročen rejniški družini ali vzgojnemu zavodu. Starostna meja štirinajst let je še danes meja za kazensko odgovornost. Mladoletnikom od sedemnajstega leta starosti so se izrekli vzgojni ukrepi nameščanja v zavode (Ciperle, 1987). Mrgole (1999) razlaga, da se po mnenju psihologov občutek za moralno presojanje pri mladostnikih razvije med štirinajstim in šestnajstim letom. Do tedaj je bila starostna meja dvanajst let, premaknili so jo pravniki Mednarodnega kriminalističnega združenja (Bern, 1980) in določili spodnjo mejo kazenske odgovornosti na mladostnikovo štirinajsto leto.

Leta 1895 je država določila varstvenega sodnika za otroke in mladino, s čimer je združila socialno in pravno funkcijo v eni instanci. Mladinski sodnik Fran Milčinski je za mladoletne nadomeščal pravno funkcijo očeta oz. postal zadolžen za mladoletne prestopnike. S tem je delo mladinskega sodnika postalo bolj socialno kot pravniško. Poleg tega je uvedel nove metode dela z mladostniki in jim naložil, naj popišejo svoje preteklo življenje. Opazil je, da takšna vrsta izpovedi vpliva na njih kot »generalna izpoved«. Pri ustvarjanju sodbe o mladoletnikih je Milčinski upošteval informacije, pridobljene od psihiatrov o značaju in domači vzgoji mladostnika, od županstva, šolskega vodstva in podobno. Mrgole navaja tudi, da je Milčinski odločilno vplival na humanizacijo obravnavanja mladine v prisilni delavnici in dosegel, da mladostniki niso bili več nameščeni skupaj z odraslimi kriminalci (Mrgole, 1999).

Življenje v zavodu se je sčasoma spreminjalo. Učitelj Vojko Jagodič je leta 1935 kreiral sistematičen načrt dela in vzgoje; menil je, da »vsi gojenci potrebujejo vsestransko pozornost in ljubezen vzgojitelja, ki jih bo pripeljal nazaj v svet poštenja, lepote in urejenega življenja« (Ciperle, 1987).

1.1.2 Mreža vzgojnih zavodov in prevzgojnih domov

V različni zakonodaji se pojavlja različno poimenovanje zavodov kot na primer vzgojni zavodi, vzgojno-izobraževalni zavodi, pojavlja pa se tudi različno poimenovanje samih zavodov, ki jih je danes v Sloveniji devet, zato bomo v nadaljevanju uporabljali obliko poimenovanja zavod. To so:

- Mladinski dom Maribor;
- Mladinski dom Jarše;
- Mladinski dom Malči Belič;
- Vzgojni zavod Kranj;
- Zavod za vzgojo in izobraževanje Logatec;
- Vzgojni zavod Planina;
- Vzgojno-izobraževalni zavod Frana Milčinskega Smlednik;
- Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora;
- Osnovna šola Veržej.

Vsi navedeni zavodi sodijo pod Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju MIZŠ). Prevzgojni dom Radeče pa sodi pod okvir Ministrstva za pravosodje, vanj namreč nameščajo mladostnike z odločbo sodišča, medtem ko v druge zgoraj navedene zavode nameščajo centri za socialno delo, in sicer na predlog sodišča ali lasten predlog. Posebej so s sklepom številka 6034-22/2013/3 z dne 8. 4. 2013, ki ga je izdalo MIZŠ, navedeni zavodi, v katere poleg centrov za socialno delo lahko nameščajo tudi sodišča. To so naslednji zavodi: VIZ Višnja gora, VZ Planina, ZVI Logatec in zavod OŠ Veržej. VZ Slivnica se je s sklepom vlade avgusta 2016 združil z Mladinskim domom Maribor in vanj ne morejo več nameščati sodišča, temveč zgolj centri za socialno delo.

Vzgojne zavode v Republiki Sloveniji ustanavlja država in so namenjeni otrokom in mladostnikom z vedenjskimi in čustvenimi težavami, ki nimajo ustreznega družinskega varstva, oskrbe in vzgoje. Krajncan (2010) definira vzgojne zavode kot eno izmed možnosti v mreži pomoči, natančneje ukrepov, ki so na voljo otrokom in mladostnikom s težavami v socialni integraciji. Omenili smo že, da imamo v Sloveniji devet zavodov in en prevzgojni dom, ki jih v nadaljevanju opisujemo (Priloga k vzgojnemu programu, 2004).

1.1.3 Zavodi – zavodi za vzgojo in izobraževanje v Sloveniji

V mladinske domove nameščajo centri za socialno delo mladostnike, ki imajo težave na šolskem področju, lažje oblike čustvenih in vedenjskih težav ali so socialno in vzgojno ogroženi (družinske razmere).

1. Mladinski dom Malči Belič

Zavod Mladinski dom Malči Belič se nahaja v Ljubljani. V sklopu zavoda delujejo: šest vzgojnih skupin, dve stanovanjski skupini in eno mladinsko stanovanje.

2. Mladinski dom Jarše

Posebnost Mladinskega doma Jarše, ki se nahaja v Ljubljani, je, da ima v sklopu svoje ustanove interno osnovno šolo, ki jo lahko obiskujejo tudi otroci in mladostniki, ki v dom niso bili nameščeni z odločbo centra za socialno delo. Zavod Mladinski dom Jarše izvaja tudi program pod nazivom »Produksijska šola«, ki ponuja mladostnikom intenzivno dnevno delovnoterapevtsko obravnavo, usmerjeno v razvijanje specifičnih osebnostnih lastnosti ter socialnih veščin.

3. Mladinski dom Maribor

Zavod Mladinski dom Maribor se je v letu 2016 združil z Vzgojnim zavodom Slivnica, tako da je sedaj eden od večjih zavodov. Organiziran je v pet stanovanjskih skupin in namenjen otrokom in mladostnikom, ki imajo čustvene in vedenjske težave in iz različnih razlogov ne morejo živeti s starši v matični družini.

4. Vzgojni zavod Kranj

Vzgojni zavod Kranj sprejema otroke s čustvenimi in vedenjskimi težavami ter otroke in mladostnike, ki imajo težave zaradi šolske neuspešnosti. Zavod že dve desetletji deluje v okviru petih stanovanjskih skupin na področju okolice mesta Kranj.

5. Zavod za vzgojo in izobraževanje Logatec

Poleg matične enote, v kateri so mladostniki razdeljeni v tri vzgojne skupine, vzgojni zavod v Logatcu omogoča bivanje v dveh stanovanjskih skupinah, in sicer v Ljubljani, kjer deluje skupina Rdeča Kljuka, in v Postojni, kjer lahko mladostniki bivajo v Stanovanjski skupini Postojna. Logaški vzgojni zavod sprejema mladostnike z motnjami vedenja in osebnosti in mladostnike s težavami na učnem področju. »Mladostniki, ki pridejo v zavod

in imajo zaključeno osnovnošolsko obveznost ter vsaj šest razredov osemletke ali sedem devetletke, imajo možnost izbirati med dvema programoma nižjega poklicnega izobraževanja in grafično delavnico.« (Zavod za vzgojo in izobraževanje Logatec, b. d.)

6. Vzgojni zavod Planina

Vzgojni zavod Planina je vzgojno-izobraževalni zavod, namenjen otrokom in mladostnikom s čustvenimi in vedenjskimi motnjami ter lažjo motnjo v duševnem razvoju. Sprejema otroke in mladostnike s področja celotne Slovenije od prvega razreda dalje. Otroci morajo imeti odločbo o usmerjanju zavoda RS za šolstvo. Zavod sprejema otroke, ki imajo motnje vedenja in čustvovanja, bolezni odvisnosti (droge, alkohol, hrana ...) in duševne motnje z različnimi simptomi. Zavod deluje v okviru petih bivalnih enot, ki so v bližini zavoda, in ene stanovanjske skupine, ki se nahaja na Vrhniki. Posebnost zavoda pa je, da ima skupino za otroke in mladostnike s težjimi motnjami, kjer poteka intenzivna obravnava. Vzgojni zavod Planina je eden prvih, ki je imel tudi zdravnika psihiatra.

Vzgojni zavod v Planini je edini, ki ima tudi osnovno šolo s prilagojenim programom z nižjim izobrazbenim standardom, program opismenjevanja romskih otrok in tri skrajšane programe izobraževanja. Poleg tega moramo omeniti še posebnost zavoda, in sicer da je vzpostavil delovanje *Strokovnega centra*, ki ga kot projekt izvajata Ministrstvo za šolstvo in Evropski socialni sklad. Namen strokovnega centra je uvesti inovativne pristope dela v smeri dezitucionalizacije z učinkovito zavodsko obravnavo, zmanjševanjem in skrajševanjem namestitve mladostnikov v zavode, preprečevanjem ponovne namestitve, povečevanja kompetenc otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami za samostojno življenje, poklicno usposabljanje in zaposlovanje. Cilji so tudi prilagoditi obravnavo mladostnikovim potrebam, čim bolj vključevati starše ali skrbnike ter jim približati storitve tudi v domače okolje.

Vzgojni zavod Planina ima nov pristop bivanja za mladostnike, ki se imenuje »Terapevtska kmetija«. Vključuje metode intenzivne delovne terapije v stiku z naravo, skrb za živa bitja in vpletenost v življenjske cikle narave. Poleg pridobivanja socialnih in osebnostnih veščin so mladostniki v okviru »Terapevtske kmetije« tudi usmerjeni k učenju delovnih disciplin, vztrajnosti, gospodarskih in gospodinjskih del ter kmetijstva.

7. Vzgojno-izobraževalni zavod Frana Milčinskega Smlednik

Zavod v Smledniku je namenjen otrokom od enajstega leta starosti, ki so zaključili peti razred osnovne šole, do zaključka devetega razreda osnovne šole. Sprejema tudi otroke s posebnimi potrebami, ki so usmerjeni v skladu z Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. V okviru ustanove deluje interna osnovna šola, program se izvaja v manjših skupinah v razredu. Zaradi lažje »prilagoditve« in čustvenih ter vedenjskih motenj mladostnikov je možno tudi vključevanje k individualnemu pouku. Poleg osnovnošolske populacije je mogoča tudi pomoč srednješolcem, ki so nastanjeni v Stanovanjski skupini Ježek v dislocirani enoti, kjer sprejemajo samo fante.

8. Osnovna šola Veržej

Zavod deluje pod imenom »Osnovna šola Veržej« (*Uradni list RS, št. 16/07, 24/2005*). Namenjen je vzgoji in prevzgoji otrok ter mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami. Zavod sprejema populacijo od šestega do petnajstega leta starosti, ki obiskuje osnovno šolo. Primarni cilj vzgojnih programov zavoda je ponovna uspešna vključitev otroka ali mladostnika s čustvenimi in vedenjskimi težavami v običajno življenjsko sredino (Dan odprtih vrat – Veržej, 2018).

9. Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora

VIZ Višnja Gora sprejema mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi motnjami od štirinajstega do osemnajstega leta starosti. Mladostniki, ki imajo težave na šolskem področju, lahko obiskujejo programe nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja, ki se izvajajo v sklopu zavoda. Poleg učencev, ki so nameščeni v zavod in obiskujejo vzgojno-izobraževalni program, so bili do nedavnega vključeni v zavod tudi učenci iz okolice zavoda, s čimer se je sledilo načelu integracije zavoda z okoljem in integracije otrok z vedenjskimi in čustvenimi motnjami z ostalimi vrstniki v okolju. Vendar se je ministrstvo odločilo, da z uspešno prakso prekine, tako da ni več mogoče vključevanje otrok in mladostnikov iz lokalnega okolja. Zavod ima tudi dislocirano enoto – Stanovanjsko skupino Brod v Ljubljani, ki je namenjena samo dekletom.

10. Prevzgojni dom

Prevzgojni dom Radeče je zavod, kamor namešča sodišče z odločbo o izreku vzgojnega ukrepa oddaja v prevzgojni dom. Sodišča izrekajo ta vzgojni ukrep mladoletnikom, ki so

izvršili težja kazniva dejanja ali več kaznivih dejanj, v primeru spremembe vzgojnega ukrepa pa tiste mladostnike, ki niso bili uspešni v obravnavi vzgojnih zavodov. Zavod sodi pod okvir Ministrstva za pravosodje, v njem delujejo pravosodni delavci in je zaprtega tipa. Mladostniki imajo možnost šolanja tako znotraj kot tudi zunaj zavoda. Posebnost je, da ima zavod tudi oddelek za tiste mladostnike, ki imajo težave z odvisnostjo od ilegalnih drog, oddelek brez drog in tudi odprti oddelek. Na tem mestu ga omenjamo kot zavod, kamor se namešča mladoletnike zaradi kaznivih dejanj.

1.1.4 Cilji vzgojno-izobraževalnih zavodov

V vzgojnem programu zavodov so opredeljeni cilji, ki so glavno vodilo delovanja. Vzgojno-izobraževalni zavodi sledijo naslednjim ciljem:

- preventivni socialnovarstveni cilji,
- učno-vzgojni cilji (zagotavljanje šolske uspešnosti in celovite vzgoje),
- kompenzacijski cilji (nadomestitev manjkajočega v razvoju otroka/mladostnika),
- osebno in socialnointegrativni cilji (razvijanje samozaupanja, razbremenitev občutkov manjvrednosti, spreminjanje ali odpravljanje socialno nesprejemljivih navad, odnosov itd.) (Vzgojni program, 2004).

Po Skalarju (1995) je vloga zavoda vzgojna, kompenzacijska, korektivna in preventivna. Pomembno vodilo vzgojnih zavodov je tudi omogočiti otrokom in mladostnikom pogoje za ugodno in srečno življenje. Krajnčan navaja, da je treba zadovoljiti ne samo omejene potrebe mladostnika, temveč tudi vse pomembne socialne, čustvene in življenjske potrebe (Krajnčan, 2006).

1.1.5 Načela vzgojnih zavodov

Načela vzgojnih zavodov so natančneje definirana v *Okvirnem vzgojnem programu za delo v vzgojnih zavodih, stanovanjskih skupinah, mladinskih domovih in prevzgojnemu domu* (1995). Z družbenimi spremembami in razvojem ter potrebami otrok in mladostnikov so bila načela dopolnjena in opisana v *Vzgojnem programu* leta 2004.

– Načelo timskega dela

V času življenja v vzgojnem zavodu otroci in mladostniki potrebujejo celostno strokovno pomoč na **učnem področju** (učinkovito učno pomoč za kompenzacijo vrzeli v šolskem

znanju), **psihološko pomoč** (spremljanje duševnega razvoja), **socialno pomoč** (omogočanje otrokom in mladostnikom vzdrževanja stikov z matično družino in domačim okoljem) ter po potrebi **zdravstveno** nego. V zavodih za otrokov razvoj skrbi strokovni tim, in sicer vzgojitelji, socialni pedagogi, socialni delavci, psihologi, zdravstveni delavci, predmetni učitelji in drugi.

– **Načelo individualizacije**

Načelo govori o posebnosti in individualnosti vsakega otroka. Vsak otrok je enkraten in drugačen in upoštevajoč to mu omogočamo prilagojeno obliko obravnave. Vsakemu otroku in mladostniku prilagajamo njegovo učno pot glede na njegove sposobnosti in dosedanja predznanja. Priporočljiv je vzgojni in izobraževalni model fleksibilne diferenciacije in individualizacije, za realizacijo katerega potrebujemo **individualiziran vzgojni načrt**.

– **Načelo pozitivne vzgojne usmerjenosti**

Treba je preprečiti nastajanje novih težav in nesprejemljive vedenjske vzorce zamenjati z novimi, pozitivnimi socialnimi izkušnjami ter delati na otrokovih oz. mladostnikovih močnih področjih ter kompenzaciji zamujenega. Velikega pomena je življenjska funkcionalnost otrokovih aktivnosti, izkušenj, učenja in programov nudenja pomoči.

– **Načelo aktivne vloge in soodgovornosti otroka ali mladostnika v procesu lastnega razvoja**

V času bivanja v vzgojnem zavodu se učijo mladostniki tudi iz lastnih izkušenj. Zaradi usposabljanja za poznejše samostojno življenje se učijo osnovnih veščin samooskrbe (higiena, skrb za čistočo, red, zdravo prehranjevanje ...) in aktivno sodelujejo pri izdelavi lastnega življenja in dela v ustanovi ter so vključeni v proces šolanja.

– **Načelo kompenzacije razvojnih primanjkljajev in vrzeli**

Različni razvojni primanjkljaji onemogočajo ustrezno funkcioniranje mladostnika in so hkrati obremenjujoč dejavnik za njegov nadaljnji razvoj. Strokovni delavci oz. vzgojitelji jih pomagajo ublažiti ali celo odpraviti. Kompenzacija razvojnih primanjkljajev je velikega pomena za mladostnikovo uspešno nadaljnje življenje.

– **Načelo kontinuiranega vzgojno-izobraževalnega procesa**

Zaradi šolske neuspešnosti, ki je poleg čustvenih in vedenjskih težav najpogostejši vzrok za nameščanje v vzgojne zavode, je treba skladno z vzgojnim programom posvečati posebno pozornost učnim in drugim podobnim težavam v šoli. Otroci in mladostniki se vključujejo v vzgojno-izobraževalne programe, ki so najprimernejši za njihov osebni razvoj. K uresničevanju učnih ciljev mladostnika prispevajo tudi drugi prilagojeni pogoji, kot so: manj učencev ali dijakov razredu, oprema učilnic zavoda, individualne ure, itd.

– **Načelo sodelovanja z družino**

Sodelovanje z družino je velikega pomena za korist otroka ali mladostnika, kajti v večini primerov se mladostniki po bivanju v zavodu vračajo v matično družino. Treba je omogočiti mladostnikom redne stike, opredeliti, katera so medsebojna pričakovanja in odgovornosti ter naloge in enih in drugih. Zato je tudi zelo pomembno delo z družino v času namestitve. Centri za socialno delo morajo pripraviti pogoje za vrnitev otrok v matično družino.

– **Načelo inkluzije, integracije in normalizacije**

Otroci in mladostniki so lahko usmerjeni v vzgojno-izobraževalno ustanovo glede na svojo stopnjo težavnosti, brez da bi otrok zapuščal matično družino, lahko pa so vključeni v vzgojno-izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Kadar otrok ostane v običajnem okolju, recimo v šoli, to okolje prilagajamo njegovim posebnim razvojnim potrebam (**načelo inkluzije**). **Načelo integracije** govori o pomembnosti integracije ustanove v družbeno okolje ter odprtosti v lokalni skupnosti in vzpostavljanju in negovanju raznovrstnih stikov z lokalnimi prebivalci. **Načelo normalizacije** je opredeljeno kot obveznost vzgojnih ustanov, da vsi stanovalci poskušajo živeti podobno naravnemu družinskemu življenju, kjer so vsi odgovorni za osebno in skupno lastnino, skrbijo za prehrano, red, čistočo in drugo. Videmšek (2013) definira normalizacijo kot proces, v katerem je pomembno ustvariti enake vzorce in razmere za življenje vsakega posameznika. Pri operacionalizaciji pojma »normalizacija« Skalar (1993) navaja, katere vidike mora vsebovati:

- ustvariti v ustanovi takšne pogoje za življenje, ki omogočajo mladostnikom zadovoljevanje potreb;
- omogočiti mladostnikom enakopravne položaje z vrstniki izven institucije;

- življenje v ustanovi bi moralo biti regulirano s pravili, ki so v dogovoru in interesu vseh stanovalcev ter njihovega skupnega življenja;
- izključiti tiste dejavnike, ki so lahko označevalci stigmatizacije, in s tem preprečiti miselnost, da so otroci in mladostniki v zavodu v manjvrednem položaju kot otroci in mladostniki izven zavoda (Skalar, 1993).

Tudi Krajncan in Šoln Vrbinc (2015) navajata, da je treba zagotoviti, da ustanove čim bolj ustrezajo potrebami otrok, s čimer naj bi preprečevale stigmatizacijo. »Normalizirane razmere v vzgojni ustanovi so same po sebi pomemben prispevek k vzgojnim in korekcijskim ciljem, ustvarjajo pa tudi osnovno izhodišče za stik med vzgojitelji po eni, in otroki in mladostniki po drugi strani, kot tudi možnost za uresničevanje vzgojnega programa.« (Skalar, 1995)

1.1.6 Strokovni delavci – vzgojitelji v vzgojnih zavodih

V vzgojno-izobraževalnih zavodih, stanovanjskih skupinah ali mladinskih domovih je vzgojitelj načeloma prva in zelo pomembna oseba v času mladostnikovega bivanja v ustanovi. Vzgojitelji ves čas bivanja sodelujejo z mladostniki in jim poskušajo pomagati na vseh področjih, ki se zdijo relevantna za nadaljnji razvoj v odgovorno, samostojno in zrelo osebo. Vzgojitelj je, po Skalarju (1995), strokovno kompetenten profesionalc – pedagog, ki skrbi za interese otrok in mladostnikov, njihovih staršev, šole in same vzgojne ustanove. Vzgojitelji morajo otrokom in mladostnikom nuditi podporo, biti za zgled, razumeti jih in sprejemati, poleg tega tudi postaviti jasna pravila, meje in ukrepati, kadar je to potrebno (Borovnik in Mikelj, v Kobolt, 2015). Kobolt (1993) omenja cilje v vzgojni skupini v kontekstu institucionalne vzgoje. Povzeli bomo tiste, ki so v korist otrokom, in hkrati prikazali tako rekoč zakrite cilje, ki naj bi zadovoljili otrokove in potrebe vzgojiteljev.

Tabela 1. Cilji v vzgojni skupini

Doseči pri otroku/mladostniku:	In hkrati zagotavljati:
Koristiti otrokom	Ohranitev delovnega mesta
Biti jim prijatelj	Napredovanje v poklicu
Vzpodbujati jih k aktivnostim	Preprečitev nemira, poškodb in uničevanja inventarja
Omogočiti jim perspektive	Dosego razumevanja sodelavcev

Vzgajati jih k samostojnemu ravnanju in mišljenju	Ohranitev dovolj moči zase
Vzpodbujati jih za skupinsko ravnanje	Izogibanje prevelikim obremenitvam

Poleg sposobnosti za uresničevanje ciljev se od vzgojitelja pričakuje tudi (Kobolt, 1993), da ve, kaj mora storiti z otrokom in zanj, to mora želei, mora imeti potrebne možnosti, sposobnosti in priložnost, da to naredi. Pšunder (1992) opozarja, da vzgojitelj ni samo uslužbenec, temveč se pojavlja tudi kot strokovnjak in kot človek. Kot strokovnjak mora slediti stroki, jo spremljati ter razvijati na način, ki je dostopen mladostnikom. Če je vzgojitelj negotov v svojo stroko (svoje delo), posledično poraja občutek negotovosti tudi pri mladostnikih. Da se izognemo premalo spoštovanja mladostnikov in pridobimo zaupanje v mladostnika, mora biti vzgojitelj dosleden, objektiv in pravičen.

Poleg letnega, mesečnega in tedenskega načrtovanja ima vsak vzgojitelj v vzgojnem zavodu nalogo pripraviti **individualizirani vzgojni načrt** za vsakega mladostnika posebej skupaj s svetovalno službo oz. strokovnimi delavci zavoda na podlagi diagnostičnega materiala in skupinske ocene. Individualizirani vzgojni načrt vsebuje aktivnosti, ki so načrtovane dolgoročno, in prav tako kratkoročne dejavnosti. Upoštevati mora seveda morebitne spremembe pri mladostnikih, saj je treba v takih primerih načrt dopolnjevati in popravljati (Skalar, 1995).

1.1.7 Izobraževanje v zavodih

Vsi zavodi sodijo pod ministrstvo za šolstvo in vsi otroci in mladostniki, nameščeni z odločbo centra za socialno za socialno delo ali z odločbo sodišča, so vključeni v proces šolanja glede na svoje potrebe in zmožnosti. Tudi izbira zavoda je ključna, nekateri zavodi sprejemajo otroke od prvega razreda osnovne šole, nekateri od šestega razreda, en zavod ima osnovno šolo s prilagojenim programom, skrajšane programe izobraževanja in srednješolske programe. Zavodi se razlikujejo tudi po tem, ali imajo interno obliko šolanja ali pa lahko otroci in mladostniki obiskujejo šole izven zavoda. Dijaki se lahko šolajo v rednih programih ali pa imajo zaradi svojih težav in motenj sklenjene pedagoške pogodbe. Problem nastaja, kadar otrok ali mladostnik ne zmora šolanja zaradi svojih motenj in zanje trenutno ni poskrbljeno.

1.2 STANOVANJSKA SKUPINA

Stanovanjske skupine niso samostojne enote, so pa relativno avtonomne v okviru zavoda. »Vzgojni ukrep oddaje v vzgojni zavod se lahko izvaja tudi v stanovanjskih skupinah, ki jih organizirajo vzgojni zavodi, ali z dnevnim bivanjem mladoletnikov v vzgojni ustanovi« (Vzgojni program, 2004: 9). Veliko avtorjev (Krajncan, 2006; Flaker, 1999; Lamovec, 1995) stanovanjsko skupino označuje kot vmesno strukturo, ki omogoča prehod iz ustanove v dejansko integracijo. Hkrati avtorji predlagajo, da bi se ustanove, kot so recimo vzgojni zavodi, preoblikovale v skupnost stanovanjskih skupin, vsebinsko pa bi jih čim bolj približali potrebam otrok in tako preprečevali stigmatizacijo. Nekateri vplivni dejavniki, zaradi katerih se je težko približati normalizaciji, so pravna ureditev zavodov in stanovanjskih skupin, prostorska umestitev, na primer več samostojnih hiš npr. v okolici centra, ter regionalna razpršenost zaradi oddaljenosti od doma mladostnika, saj nekateri deli Slovenije nimajo ustreznih oblik namestitve (Krajncan, Šoln Vrbinc, 2015). Še vedno so nekatera področja v Sloveniji brez ustreznih namestitvenih kapacitet, kot so na primer primorska, koroška in dolenska regija.

Lamovec (1995) navaja, da stanovanjske skupine izhajajo iz drugačnega pristopa k posamezniku, vpeljejo alternativne oblike dela in upoštevajo celosten kontekst posameznikovega življenja. Poleg tega je razlika z zavodskim načinom delovanja v tem, da je v stanovanjskih skupinah v skupini manj otrok in mladostnikov, s čimer sta omogočena boljše vključevanje v okolje in razvijanje samostojnosti ter odgovornega soodločanja. Klasičnih velikih zavodov v Sloveniji ni več, večina jih deluje po principu bivalne/stanovanjske skupine, razlika je le v dislociranosti skupin, ali se nahajajo okoli matičnega zavoda ali pa so zaradi potreb v dislociranih enotah. Stanovanjske skupine nudijo otrokom in mladostnikom podporo in celodnevno oskrbo, bivanje poteka v manjših skupinah. V slovenskem prostoru je število mladostnikov v stanovanjskih skupinah različno. Obstajajo tudi skupine, ki imajo samo štiri nameščene otroke in mladostnike. Stanovanjske skupine, ki so enote vzgojnih zavodov, so naslednje:

- Stanovanjska skupina Vrhnika in Stanovanjska skupina Postojna delujeta pod okriljem Vzgojnega zavoda Planina; sedaj še Stanovanjska skupina Semedela;
- pod okriljem stanovanjske skupine Jarše delujejo Črnuška gmajna, Hiša, Kokos, Zeleni tir;

- stanovanjski skupini Rdeča Kljuka in Postojna delujeta pod okriljem Vzgojnega zavoda Logatec;
- Stanovanjska skupina Brod deluje pod okriljem Vzgojnega zavoda Višnja Gora;
- Vzgojni zavod Kranj obsega pet stanovanjskih skupin, in sicer: Črnava, Kranj, Mlaka, Stražišče, Škofja Loka;
- Stanovanjska skupina Velenje deluje v okviru Mladinskega doma Maribor;
- Stanovanjska skupina Ježek pa deluje pod okriljem Vzgojnega zavoda Frana Milčinskega.

Praksa je, da po bivanju v vzgojnem zavodu mladostnike lahko napotijo v stanovanjske skupine tako centri za socialno delo kot matični vzgojni zavodi. Kadar je otrok ali mladostnik napoten v vzgojni zavod, govorimo o dopolnilni obliki zavodske vzgoje, saj omogoča lažji prehod iz nekoliko zaprtega zavodskega bivanja v samostojnejše življenje. Mladostniki, ki so nameščeni v stanovanjske skupine, so poleg v procese šolanja vključeni tudi v vsakodnevne aktivnosti, sodelujejo pri gospodinjstkih opravilih, nakupovanju zase in za druge, pospravljanju in urejanju hiše. Stanovanjska skupina kot prehodna oblika bivanja za mladostnike omogoča začasno življenje v skupini, za katero skrbijo zaposleni delavci, kot so socialni delavci, socialni pedagogi, medicinske sestre ipd. (Flaker, 1999). Vsekakor je to prehodna oblika k vrnitvi v domače okolje, saj se od mladostnikov, ki živijo v stanovanjskih skupinah, pričakuje nekoliko večja stopnja odgovornosti, samostojnosti v procesu šolanja, sposobnosti sprejemanja pomoči in drugo.

Avtor knjige *Socialnopedagoška oskrba otrok in mladostnikov v stanovanjskih skupinah* Kiehn (1997) opozarja na potrebo po pomoči mladostnikom pri izstopanju iz stanovanjskih skupin in vstopu v samostojno življenje. Predlagana oblika samostojnega bivanja je namenjena mladim do 21. leta starosti. Cilji takega bivanja so omogočiti mladostnikom dokončanje izobraževanja, urejanje zaposlitve ter urejanje bivalnih pogojev za mladostnikovo popolno osamosvojitve. Po namestitvi se žal nekateri mladostniki nimajo kam vrniti, bodisi nimajo staršev bodisi razmere v matični družini tega ne omogočajo, stanovanja za mlade pa niso na razpolago.

1.2.2 Cilji stanovanjskih skupin

Vodilni cilji vzgojnih ustanov, tudi vzgojnih zavodov, so preventivni socialnovarstveni, učno-vzgojni, kompenzacijski in osebnostno ter socialno integrativni (*podrobno so opisani v poglavju 1.1.4 – Cilji vzgojno-izobraževalnih ustanov*). Vendar pa imajo stanovanjske skupine kot dopolnilna oblika vzgoje in izobraževanja otrok in mladostnikov še druge cilje, ki so relevantni za življenje mladostnikov v ustanovi. Od vključenih otrok in mladostnikov se pričakuje, da bodo postopno prevzemali več odgovornosti, postali samostojnejši za prehod v domače okolje. Nekateri od ciljev so:

- izobraževanje ali delo v izbrani poklicni smeri v šolah ali delovnih organizacijah izven stanovanjske skupine;
- aktivnosti otrok in mladostnikov v različnih organizacijah ali društvih (kulturnih, socialnih, športnih, rekreacijskih) zunaj stanovanjske skupine,
- spodbujanje socialne in osebnostne integracije mladostnika, izboljševanje samopodobe, emancipacije.

Skalar (1995) v okviru vzgojnega programa za delo v vzgojnih zavodih, stanovanjskih skupinah, mladinskih domovih in prevzgojnem domu navaja, da stanovanjske skupine mladostnikom omogočajo manj institucionalno obremenjene odnose ter večjo bližino med mladostniki in strokovnimi delavci, kar prispeva k pristnosti medosebnih odnosov. Dodaja še, da stanovanjska skupina prispeva tudi h kvalitetnejšim odnosom ter da je v njej mogoče odpravljati odklone in nepravilnosti, spore in nesoglasja med vrstniki. V vzgojnem programu (2004) avtorji navajajo, da novejša organizacijske oblike dela, kot so stanovanjske skupine ali mladinska stanovanja, poskušajo preseči klasično tretmajsko paradigmo in se osredotočajo na mladostnika v tisto smer, da sprejme odgovornost za lastno življenje. Mladostnik je dejavnik načrtovanja in odločanja.

Avtor Kiehn v delu z naslovom *Socialnopedagoška oskrba otrok in mladostnikov v stanovanjskih skupinah* (1997) povzema in opredeljuje cilje Stanovanjske skupine Rdeča Kljuka v treh enotah, in sicer:

- a) stanovanjska skupina zagotavlja kontinuiteto vzgoje, za katero so bili odgovorni starši ali rejniki v času bivanja v domačem okolju;
- b) stanovanjska skupina nudi otrokom in mladostnikom možnost vključevanja in nadaljevanja izobraževanja v izbrani poklicni smeri, poleg tega so deležni tudi dodatne pomoči, če jo potrebujejo;

c) življenje v stanovanjski skupini je organizirano tako, da spodbuja in usmerja mladostnike k odklanjanju in korekciji raznih osebnostnih ali vedenjskih motenj.

V spodnji tabeli po Kiehnu (1997) povzemamo nekatere specifične cilje vzgojno-izobraževalnih dejavnosti stanovanjskih skupin:

Tabela 2. Specifični cilji vzgojno-izobraževalnih dejavnosti stanovanjskih skupin

Stanovanjska skupina Rdeča Kljuka	Stanovanjska skupina Črnuška gmajna
Pridobivanje samostojnosti v konkretnih življenjskih situacijah	Vzgoja k samostojnosti
Prevzemanje vsakodnevnih pomembnih obveznosti	Pospešen proces zorenja in osamosvojitve
Navajanje na samostojno porabo prostega časa	Izobraževanje ali delo v poklicni smeri
Omogočanje individualnosti življenja v skupini	Upoštevanje individualnih potreb, želja in možnosti mladostnika
Odgovornost do skupnega življenja	Kulturno in socialno udejstvovanje
Navajanje na pozitivne načine življenja	Razvijanje intelektualnih in telesnih potencialov
Primerno in razumno izkoriščanje sredstev za življenje	Zadovoljevanje eksistencialnih potreb
Omogočanje prehodnosti v okviru usmerjenega izobraževanja	Humanizacija odnosov

Cilji vseh stanovanjskih skupin so približno enaki. Delo v njih se približuje modelu družine, bivanje v stanovanjskih skupinah zmanjšuje stigmo, z nameščenimi otroki in mladostniki se intenzivno dela na pridobivanju učnih in delovnih navad, učenju socialnih veščin z namenom čimprejšnje osamosvojitve in lažjega prehoda v domače okolje.

1.2.3 Načela stanovanjskih skupin

Načela so osnovni principi delovanja stanovanjske skupine. Pomembna so zaradi vodenja in upravljanja skupine, kajti brez njih bi bilo težko dosežati uspehe pri mladostnikih. Stanovanjske skupine sledijo načelom, ki so zapisana v *Okvirnem vzgojnem programu za delo v vzgojnih zavodih, stanovanjskih skupinah, mladinskih domovih in prevzgojnem domu (1995)*. To so načela:

- družinskega modela;
- samoregulacije;
- integriranosti v socialno okolje;

- dislociranosti od matičnega zavoda, kjer je stanovanjska skupina nastala pod okriljem zavoda;
- koedukacije;
- diferenciacije in individualizacije;
- normalizacije (Skalar, 1995).

V nadaljevanju vsako od načel natančneje opisujemo.

▪ **Načelo organiziranosti po družinskem modelu**

Stanovanjske skupine naj bi delovale po principu družinskega modela, v katerem je na čelu socialne skupnosti vzgojiteljski par, ki v vzgojnem stilu prevzema očetovsko in tako tudi materinsko vlogo (kar kaže na klasično patriarhalno strukturo stanovanjskih skupin). Mladostniki in vzgojitelji se medsebojno dogovarjajo in sprejemajo pravila, hkrati so jim tudi zagotovljeni varnost, razumevanje in sprejetje vsakega posameznika. Poleg tega vsi udeleženi skrbijo za urejenost in gospodinjstvo prostorov, v katerih bivajo, in sodelujejo pri pripravljanju obrokov, ki poteka samo ob pomoči vzgojiteljev.

▪ **Načelo samoregulacije**

Vsi mladostniki so dolžni poskrbeti za osebno higieno, urejenost, čistočo, spoštovati pravila skupaj s hišnim redom. Pravila, ki so jih skupaj formirali z vzgojitelji, lahko dopolnijo ali spremenijo, če se izkažejo za neučinkovita ali posegajo v zasebnost posameznika.

▪ **Načelo integriranosti v socialno okolje**

Stanovanjske skupine so umeščene v urbano socialno okolje, kjer otroci in mladostniki lahko vzpostavijo stike z vrstniki ali ostalimi v soseski v neposredni okolici. Otroci in mladostniki so vključeni v osnovne ali srednje in poklicne šole, društva, organizacije in podobno. Mladostnikom je omogočeno, da v stanovanjsko skupino povabijo tako prijatelje ali sošolce kot tudi starše in prijatelje iz domačega okolja.

▪ **Načelo dislociranosti od matičnega zavoda tam, kjer je stanovanjska skupina nastala pod okriljem zavoda**

Nekatere stanovanjske skupine so oddaljene od matičnih vzgojnih zavodov, da bi zmanjšali njihov vpliv.

▪ **Načelo koedukacije**

Skupine so lahko po starosti in spolu heterogene ali homogene. Heterogenost tako po starosti kot spolu predstavlja optimalni vzgojni in socializacijski model v kulturi življenja v Republiki Sloveniji.

▪ **Načelo diferenciacije in individualizacije**

Vsak mladostnik se razlikuje od ostalih. Vsak posameznik ima različne čustvene odzive, različen način sporočanja, delovanja in različen življenjski ritem. Ravno zaradi posebnosti otrok in mladostnikov je treba za vsakega posebej na podlagi njegovega stanja in diagnoze pripraviti individualni vzgojni program, ki naj bi vseboval kompenzacijske programe, program šolanja ali poklicnega usposabljanja.

▪ **Načelo normalizacije**

Razmere v stanovanjski skupini poskušamo približati razmeram, v katerih živi mladina, ki ni vključena v stanovanjsko skupino. Treba je omogočiti in delovati tako, da je način življenja v stanovanjskih skupinah čim bolj odprt, da so odnosi med vrstniki in vzgojitelji čim pristnejši. Režim življenja v skupini mora temeljiti na demokratičnih načelih in dogovarjanju, soglasnosti; mladostnikom mora biti omogočeno, da vplivajo na življenjski prostor, v katerem so, ter da nimajo odpora do bivanja v stanovanjski skupini.

1.3 CENTER ZA SOCIALNO DELO

1.3.2 Pristojnosti in naloge centra za socialno delo

Center za socialno delo je pooblaščen za izvajanje javnega pooblastila Ukrep za zaščito koristi otrok – oddaja v zavod. Po slovenski ustavi (Pravice otrok: 56. člen) je država dolžna zagotoviti posebno varstvo za otroke in mladino ter hkrati poskrbeti za njihov interes in položaj. »Otrokom se zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. Takšno varstvo ureja zakon. Otroci in mladoletniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo države. Njihov položaj ureja zakon.« (Ustavni zakon, 1991)

Tudi v *Konvenciji o otrokovih pravicah* je razvidna posebna skrb za otroke in mladostnike, ki jo je treba spoštovati in zagotavljati takšno varstvo, kakršno je potrebno za njihovo blagostanje. V Republiki Sloveniji sta organa, ki obravnavata in odločata o ukrepih oddaje v zavod, center za socialno delo in sodišče. Sodišče pa edino odloča o vzgojnem ukrepu oddaje v prevzgojni dom. Center za socialno delo odloča glede na korist otroka v soglasju starši, v kolikor pa to ni mogoče, se lahko otroka ali mladostnika namesti z odvzemom, torej brez soglasja staršev. Ukrepi so tudi časovno omejeni na največ tri leta. Ukrep se lahko podaljša, v kolikor za to obstajajo razlogi. Oba organa, center za socialno delo in sodišče, tudi odločata o ustavitvi izvrševanja ukrepa, kadar prenehajo razlogi, zaradi katerih je ukrep bil izrečen.

Centri za socialno delo izvajajo ukrep za vzgojo in varstvo otroka in njegovih koristi – oddaja v zavod po naslednjih zakonih:

- Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR): 5. člen, 5. a-člen, 6. člen, 10. člen, 119. člen., 120. člen in 121. člen;
- Zakon o upravnem postopku (ZUP);
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1): 13. člen, 14. člen in 15. člen;
- Zakon o socialnem varstvu (ZSV): 87. a-člen;
- sodiščem pa pravno podlago predstavljajo Zakon o kazenskem postopku in Kazenski zakonik RS (KZ-1): 375. člen in Kazenski zakonik (uradno prečiščeno besedilo – KZ-UPB1) 70. člen–93. člen.

Flaker (2003) navaja, da ob izvajanju pooblastil potekata najmanj dva procesa socialnega dela, in sicer:

- proces odločanja o ukrepu in
- proces spoznavanja in ustvarjanja delovnega odnosa med udeleženci.

V procesu odločanja morajo strokovni delavci narediti oceno tveganja in ogroženosti otroka oziroma tega, koliko mladostnik ogroža sebe ali druge, ter tudi ugotoviti, kakšna je ocena življenjskega okolja. Vzporedno z vzpostavljanjem delovnega odnosa strokovni delavci zbirajo informacije, ki so relevantne za oceno ogroženosti. Ko je vzpostavljen delovni odnos, ko sta vzpostavljena zaupanje in razumevanje, je možno oblikovati smiselne načrte skupaj z otrokom ali mladostnikom in njegovo družino (Flaker, 2003).

Čačinovič Vogrinčič (2008) govori o zahtevnosti vzpostavljanja **delovnega odnosa** z družino in mladostniki prav zaradi doživljanja pomoči kot stigmatizacije in ponižanja za starše ali otroka. Avtorica opozarja, da je pri tem potreben strokovnjak, ki krepí moč družine, kajti družina potrebuje socialno mrežo in vključenost v socialno okolje. Čačinovič Vogrinčič (2000) piše tudi o pomembnosti delovnega odnosa, saj razgovor omogoča instrumentalno opredelitev težave oz. iskanje možne rešitve z vsemi udeleženi v problemu, tudi z otrokom in ne zgolj zanj.

»Odnos med strokovnim delavcem in mladostnikom definiramo kot delovni odnos. Delovni odnos je opora socialnemu delavcu, da vzpostavi pogovor, ki omogoči raziskovanje in sooblikovanje dobrih izidov.« (Čačinovič Vogrinčič, 2008) Elemente delovnega odnosa po Čačinovič Vogrinčič (2008) sestavlja sedem delov, in sicer:

- **Dogovor o sodelovanju** – kot uvodni ritual se začneja z dogovorom o sodelovanju. Strokovni delavci pojasnijo naloge vseh udeleženi in vzpostavljajo varen prostor za delo, pri čemer imajo vsi pravico do sodelovanja in besede pri reševanju težav.
- **Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev** – v procesu pomoči uporabniki raziskujejo svoj delež v rešitvi. Vsak posameznik opiše svojo definicijo problema, strokovni delavec k temu dodaja svoj vidik in tako začneja razvijanje definicije, ki jo je možno uresničiti.
- **Osebo vodenje** Čačinovič Vogrinčič razlaga kot vodenje k dogovorjenim in uresničljivim rešitvam. Skupaj z uporabniki raziskuje zgodbe in vodi k postopnemu oblikovanju zaželenih in načrtovanih izidov in rešitev. Poleg tega strokovna delavka ravna empatično, odziva se osebno, skupaj z uporabniki deli svoje dosedanje izkušnje, kar omogoča vpogled v alternativne možne rešitve.
- **Etika udeležnosti** vodi strokovnega delavca k sodelovanju, v katerem nihče nima zadnje besede, ampak se pogovor nadaljuje. Strokovnjak odstopi od moči, ki mu ne pripada, in od moči, da poseduje resnice in rešitve. Strokovnjaki so sogovorniki ter soustvarjalci in v procesu pomoči dodajamo in upoštevamo uporabnikovo mnenje.
- **Perspektiva moči.** Strokovni delavci skupaj z uporabniki pomagajo odkriti in raziskati moč in vire pri uresničevanju sanj in ciljev.
- **Znanje za ravnanje.** Koncept govori o posebnosti v socialnem delu razvitega znanja in o posebnosti ravnanja z njim. Strokovni delavec ima znanje za ravnanje, ni brez besed in vzpostavlja ter vzdržuje delovni odnos. V pogovoru z uporabniki podeli strokovna

znanja v procesu soustvarjanja in hkrati omogoči t. i. prevajanje v osebni jezik in nazaj v jezik stroke za kreiranje nove zgodbe v raziskovanju rešitev.

- **Ravnanje s sedanostjo ali koncept soprisotnosti** usmerja strokovne delavce v sedanost, čas, ko smo z otroki ali mladostniki in v katerem sta mogoča razumevanje in sporazumevanje.

Strokovni delavci skupaj z mladostniki in njegovo družino kot primarno socialno mrežo iščejo vire pomoči tudi v širšem družbenem okolju. Tudi Horvat (2000) razlaga prav to. Namreč, posameznik pridobiva različne socialne veščine s pomočjo strokovnih delavcev, ki ga po potrebi vodijo, usmerjajo in pripeljejo do zelenega cilja.

1.4 POSTOPEK NAMESTITVE

Krajncan in Šoln Vrbinc (2015) omenjata, da imajo vsi zavodi podobno strategijo sprejemanja otrok in mladostnikov. Ko pristojni centri za socialno delo zaprosijo za informacijo o možnosti sprejema in ogleda, je običajno del dokumentacije tudi socialno poročilo o otroku, sledi ogled zavoda ali stanovanjske skupine. Namen ukrepa za zaščito koristi otroka – oddaja v zavod je zaščita koristi otroka. Otroci in mladostniki so lahko ogroženi zaradi vedenjskih in čustvenih težav ali motenj, nasilja v družini, bolezni, odvisnosti ali drugih razlogov. Strokovni delavci centra za socialno delo so dolžni oceniti trenutno stanje oziroma ogroženost otroka in proučiti, ali zares gre za nujen ukrep namestitve, ter na podlagi pridobljenih informacij odločiti skupaj z mladostnikom in staršema, če je to mogoče. V času po sprejemu informacije o ogroženosti otroka strokovni delavci centra za socialno delo zbirajo informacije s strani družine, šol, zdravstvenih ustanov – od vseh, ki so bili vključeni v obravnavo otroka. Zbrane informacije omogočajo strokovnemu delavcu, da izbere ustrezno obliko pomoči in, v kolikor je to potrebno, odloča o ukrepu za zaščito koristi otrok. Kadar centri za socialno delo izvajajo ukrep oddaje otrok in mladostnikov v zavode, sledijo nujnim in možnim opraviлом v skladu s Katalogom javnih pooblastil in nalog ter pravnimi podlagami (ZZZZDR, ZUP, ZSV in Mednarodna konvencija o otrokovih pravicah).

V skladu s Katalogom javnih pooblastil (2008) morajo socialne delavke in delavci opraviti naslednje: preučiti **zahtevek ali pobudo**, narediti oceno ogroženosti otroka in oceniti,

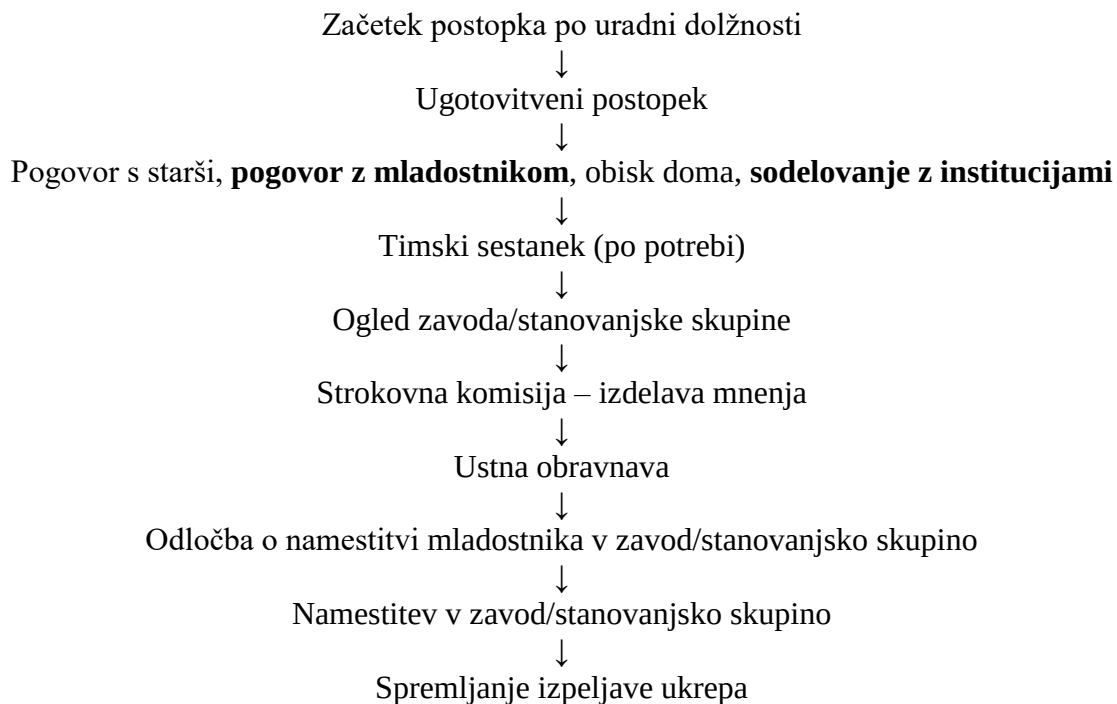
v kakšnem odnosu sta otrok ali mladostnik in družina. Sledi vzpostavljanje delovnega odnosa s starši in mladostnikom, ki omogoča vsem udeleženi raziskovanje možnih rešitev in pojasnitev mogočih oblik pomoči in ukrepov za mladostnika. V času trajanja tega postopka se strokovni delavci seznani s stvarnimi razmerami in mladostnikovim življenjem in odkrivajo strahove, želje, dvome, potrebe. Sodelovanje z drugimi institucijami je velikega pomena za oceno koristi otroka in omogoča strokovnim delavcem ugotavljanje, kaj otrok potrebuje oziroma kaj je zanj največja korist. Po potrebi skličejo multidisciplinarni timski sestanek vseh vključenih v obravnavo otroka.

Vsi otroci in mladostniki ter njihovi starši imajo možnost **ogleda vzgojnega zavoda** ali stanovanjske skupine, saj se na ta način seznani z življenjem v ustanovi, spoznajo okolje, strokovne delavce, vzgojitelje in način dela, oblike pomoči, možnosti vključitve v proces šolanja. Center za socialno delo glede na potrebe otroka izbere vrsto zavoda. Pred izdajo odločbe mora strokovni delavec v skladu s 87. a-členom Zakona o socialnem varstvu pridobiti mnenje strokovne komisije in izvesti ustno obravnavo. Strokovna komisija na podlagi spisovne dokumentacije in predstavitve obravnave strokovnega delavca izdela strokovno mnenje o ustreznosti namestitve v zavod.

Flaker (2003) navaja, da je naloga strokovne komisije dati predlaganim ukrepom poleg strokovne legitimnosti tudi institucionalno veljavo, tudi v stikih z drugimi ustanovami. **Ustna obravnava** poteka na pristojnem centru za socialno delo, na njej morajo biti prisotni starši oz. skrbniki, strokovni delavec, predstavnik strokovne komisije in vodja ustne obravnave ter zapisnikar, prisoten pa je lahko tudi mladostnik (glede na starost). Zasliši se starše ali skrbnike, pridobi se mnenje staršev, skrbnikov ali pripombe na mnenje strokovne komisije. Predstavnik strokovne komisije prebere mnenje strokovne komisije, ves čas ustne obravnave se piše zapisnik, ki ga vsi udeleženi podpišejo. »**Odločba** je strateško izhodišče za prvo fazo uvajanja ukrepa« (Flaker, 2003). **Namestitev v institucijo** je za mladostnika življenjska sprememba in v tem obdobju potrebuje podporo ter razumevanje s strani vseh udeleženi v postopku. Strokovni delavci so nujno prisotni pri nameščanju otroka ali mladostnika, pri čemer poskrbijo za spoznavanje in predstavitev primera ob sprejemu v zavod ali stanovanjsko skupino. Glede spremljanja izvajanja ukrepov Flaker (2003) pravi, da je strokovni delavec zadolžen za podpiranje procesa s svetovanjem in informiranjem ter njegovo vrednotenje. Poleg tega mora opazovati, kako mladostniki

sledijo ciljem, presoditi, ali so še vedno potrebni ukrepi, oziroma predlagati ukinitvev ukrepov, če je to potrebno (Katalog javnih pooblastil, 2008).

Kronološki opis zaporedja:

1.4.1 Dejavniki tveganja in razlogi za namestitve

Tomori (2000: 95) navaja, da »[D]ejavniki tveganja za prestopniško vedenje so tiste subjektivne in objektivne značilnosti, ki povečujejo možnost in verjetnost, da se tako vedenje razvije.« Avtorica nadaljuje, da »[D]ejavniki tveganja niso vedno vzročno in neposredno povezani s samim neustreznim vedenjem«, omenja še, da »[P]oznavanje dejavnikov tveganja povečuje možnost razumevanja prestopniškega vedenja kot pojava« pri mladostnikih. Strokovni delavci morajo upoštevati značilnosti mladostnika, ki so povezane z njegovim prestopniškim vedenjem, jih odpravljati, če je to mogoče, ali jih obrniti mladostniku in njegovemu nadaljnjemu razvoju v korist (Tomori, 2000: 95).

Mikša (v Kobolt 2015) dejavnike tveganja, ki vplivajo na razvoj otroka, razdeli na pet področij: otrok, družina, šola, druga okolja in širša družba. Področja so medsebojno povezana in eno področje lahko vpliva na drugo ali obratno. Vendar to ni vedno pravilo,

kajti otrok je lahko na enem področju uspešen in kljub ogrožajočim dejavnikom ostane uspešen. Tomori (v Šelih 2000) razdeli dejavnike tveganja v pet skupin in podrobno opisuje osebnostne značilnosti, družinsko dinamiko, šolski vpliv, socialno okolje in spol mladostnika kot morebitne dejavnike tveganja:

- Osebnostne značilnosti razdelimo na **konstitucijske** (povečana impulzivnost, razburljivost, težje obvladovanje čustev, ekstravertiranost imajo velik vpliv na mladostnikov interes, na prilagajanje okolju ali izbiro dejavnosti) in **psihološke** lastnosti (nižja raven samospoštovanja, potreba po sprejetosti, slabša socialna zrelost, nezmožnost prevzemanja odgovornosti, pomanjkanje občutja krivde ali obžalovanja, nesposobnost učenja iz lastnih izkušenj).
- **Družina** ima pomembno vlogo pri osebnostnem razvoju otrok. Vsak posameznik v družini mora razviti občutek lastne vrednosti, odnos do avtoritete, se naučiti obvladovati stres, socialne spretnosti, itd. Mladostniško prestopništvo večinoma povezujemo z disfunkcionalnostjo družinskega sistema in drugimi dejavniki tveganja, recimo otrokova konstitucija in socialna, ekonomska in kulturna prikrajšanost okolja, v katerem mladostnik in družina bivajo.
- Izostanki v **šoli**, neuspeh in izključenost v procesih izobraževanja so lahko močan dejavnik prestopniškega vedenja. Izključenost lahko vpliva na mladostnikove možnosti za celoten življenjski potek.
- **Socialno okolje**, ki je ekonomsko in kulturno prikrajšano, vpliva na občutek sprejetosti mladostnika in na njegovo morebitno odrinjenost iz družbe, kar je lahko dopolnilni dejavnik tveganja prestopniškega vedenja.
- Tomori pravi, da je več možnosti za prestopniško vedenje pri **fantih** kot pri **dekletih**. Kulturna merila okolja mladostnikom obeh spolov dajejo različne napotke in možnosti za socialno vedenje in samopotrjevanje. Fantje so nagrajeni za izkazovanje moči, obvladovanje okolja, punce pa kultura spodbuja k izražanju nemoči.

Horvat (2000) pravi, da centri za socialno delo navajajo različne vzroke za oddajo v zavod: vedenjske in čustvene motnje, alkoholizem staršev, slabe družinske razmere, nepopolna družina, zanemarjanje in trpinčenje otroka, specifične učne težave, vzgojna nemoč staršev, šolska neuspešnost, hiperkinetični sindrom ter kazniva dejanja mladostnikov. Prelog je v raziskavi iz leta 1999 razloge oz. vzroke iskal v družinskem okolju mladostnika in je ugotovil naslednje:

- Več kot polovica mladostnikov, nameščenih v vzgojnem zavodu, ne živi z enim od staršev,
- pogost razlog oddaje mladostnika v vzgojni zavod je vzgojno in čustveno zanemarjanje otroka,
- razlogi so tudi pretirano popustljivi starši,
- vzgojna nemoč staršev/skrbnikov ter
- dvotirna vzgoja (mati je permisivna – oče kaznovalen) (Horvat, 2000).

Vloga socialnega dela pri delu z mladostniki in otroki, ki so nameščeni v vzgojnih zavodih in stanovanjskih skupinah, je do neke mere opredeljena s cilji, vendar pa je še vedno prilagodljiva glede na konkretno situacijo. Čačinovič Vogrinčič (2008) opredeljuje jasne cilje: omogočiti otroku in mladostniku novo, boljšo možnost za življenje in razvoj, kar pomeni povezati v nosilno mrežo zelo različne, za pomoč otroku pomembne ljudi – člane družine, vzgojitelje, prostovoljce – pri tem izdelamo projekt, ki opredeli delež udeležениh v problemu pri projektu rešitve ter varovalne in podporne dejavnike. Cilji pomoči prispevajo k odkrivanju novih virov in perspektiv otroka, učinkovitemu sodelovanju in umeščanju otroka v okolje šole in doma. Zelo pomembna naloga socialnega dela je tudi spoštovanje otroka kot sogovornika, da ta dobi psihološko pravico do resničnosti, da je slišan, ter pravico do vseh čustev, zaradi česar potrebuje odrasle, ki te pravice zagotavljajo.

Flaker (2003: 21) poudarja, da »[S]ocialno delo ni stroka, ki bi imela vnaprej kodirane metode, temveč jih prilagaja konkretni situaciji in jih glede na situacijo vedno znova vzpostavlja.« Nadaljuje, da »[D]eluje v nepredvidenih in nepredvidljivih situacijah, kjer sta potrebna inovacija in ustvarjalno reševanje razmer. Metode socialnega dela določajo tudi skupine uporabnikov, s katerimi ima socialno delo opraviti.« V vsakem primeru pa je socialno delo v prvi vrsti stroka, ki deluje vedno v dobrobit otroka in mladostnika.

2 OPREDELITEV PROBLEMA

S področjem dela z mladostniki smo se prvič srečali v okviru praktičnega usposabljanja na Centru za socialno delo Ljubljana Šiška. Da nas to področje zares zanima, pove dejstvo, da že tretje leto opravljamo prostovoljno delo na tem centru, zaradi česar je tudi prišlo do interesa za raziskavo, ki smo jo izvedli. Menimo, da je ta raziskava lahko v korist strokovnim delavcem tako centra za socialno delo kot tudi vzgojnih zavodov, stanovanjskih skupin, vzgojiteljem in širše.

Po naših izkušnjah strokovne delavke naredijo vse, kar je v njihovi moči, da do nameščenja v določeno ustanovo oziroma izločitve mladostnika iz domačega okolja ne bi prišlo. Vendar te izkušnje nimajo vsi mladostniki. Kot pravi Bečaj (1989), otroka ali mladostnika izločimo iz domačega socialnega okolja, da bi ga zaščitili pred ogrožajočimi dejavniki, ki so močnejši od korektivnih sredstev, ki so nam na voljo. Predvsem je treba zaščititi otroka in strokovni delavci mu morajo zagotavljati pomoč in oporo.

Menimo, da obstajajo razlike med bivanjem in nameščanjem v vzgojne zavode in stanovanjske skupine, da je bivanje v slednjih podobnejše vsakdanjemu življenju mladih. Zanimajo nas razlike med obema vrstama institucij, pa tudi nekatere vnaprejšnje domneve o razlikah, ki so lahko tudi napačne.

2.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Glede na zgoraj opisani problem postavljamo naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Kako mladostniki doživljajo namestitev v vzgojni zavod?
2. Kako mladostniki doživljajo namestitev v stanovanjsko skupino?
3. Kakšne so razlike med bivanjem v vzgojnem zavodu in stanovanjski skupini?
4. Kakšne so podobnosti med bivanjem v vzgojnem zavodu in stanovanjski skupini?
5. Katere so negativne in pozitivne plati bivanja v vzgojnem zavodu in negativne in pozitivne plati bivanja v stanovanjski skupini?
6. Kako mladostniki ocenjujejo sodelovanje s centri za socialno delo?

3 METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

Za potrebe magistrskega dela smo opravili **kvalitativno** raziskavo, ki jo, po Mescu (2007), sestavljajo osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, in besedni opisi. Gradivo je opisano in obdelano na besedni način brez uporabe merskih postopkov, ki vključujejo števila.

Raziskava je tudi **eksplorativna** oz. **poizvedovalna**, kajti namen je bil odkriti problem in pridobiti podatke o mladostnikovem doživljanju namestitve v institucijo. Mesec (2009) definira eksplorativne raziskave kot »uvod v spoznavanje nekega področja problematike, prvi korak na neznanem področju«.

Lahko še dodamo, da je raziskava **uporabne** narave (**aplikativna raziskava**), saj omogoča spoznanje o položaju mladostnika v ustanovi, v kateri je, in hkrati strokovnim delavcem dopušča uporabo v praksi pri reševanju določenih problemov (Mesec, 2009).

3.2 MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Podatke smo pridobili s polstrukturiranimi intervjuji, ki smo jih opravili z mladostniki, nameščenimi v vzgojne zavode, in mladostniki, ki so nameščeni v stanovanjske skupine. Vsi mladostniki so bili pred izvajanjem intervjuja seznanjeni z anonimnostjo podatkov.

3.3 POPULACIJA IN VZORČENJE

Populacijo raziskave sestavljajo mladostniki, ki sta jih predlagali strokovni delavki Centra za socialno delo Ljubljana Šiška. Obe strokovni delavki, ki sta predlagali mladostnike, delujeta na področjih dela z mladimi. Intervjuje smo opravili z mladostniki, ki so nameščeni v vzgojne zavode in stanovanjske skupine. Opravljenih je bilo osem intervjujev. Štiri mladostnike je izbrala ena strokovna delavka in štiri druga. Ugotovitev raziskave ne moremo posploševati na celotno populacijo, saj je vzorec premajhen in ni reprezentativen.

3.4 ZBIRANJE PODATKOV

Stike z mladostniki smo vzpostavili s pomočjo socialnih delavk na centru za socialno delo, kjer tudi opravljamo prostovoljno delo. Nekatere smo v tem obdobju že spoznali in v dogovoru s strokovno delavko zaprosili za sodelovanje.

Pet intervjujev je bilo opravljenih v prostorih centra za socialno delo, dva v vzgojnem zavodu in eden v stanovanjski skupini, kjer je bivala mladostnica. Razgovore smo posneli in jih dobesedno prepisali. Prvi intervju je bil izveden 8. 12. 2016 in zadnji 30. 1. 2017.

3.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Analiza intervjujev je potekala na kvalitativen način. V naslednji pasusih opisujemo korake analize.

- Vseh osem intervjujev smo po razgovorih dobesedno prepisali in uredili. Intervjuji so napisani v pogovornem jeziku – zapisani so tako, kot so mladostniki govorili. Relevantne dele pogovorov smo zapisali v oklepajih. Dele besedila smo oštevilčili z zaporednimi številkami (primer: MA.01, MT.02, ML.03 ...). Pri označevanju sogovornikov smo uporabljali prvo oznako »M« – mladostnik in začetno črko imen (primeri mladostnikov stanovanjskih skupin: MA, MV, MN, MT ter mladostnikov vzgojnih zavodov: MR, ML, MŽ, MJ). Pri nekaterih odgovorih smo poleg številke izjave uporabljali abecedne črke zaradi preglednosti obsežnega odgovora.
- V naslednjem koraku smo začeli z obdelavo podatkov, in sicer smo kodirali pojme ter jih združevali v kategorije in podkategorije. Pomembne dele smo prepisali v levi stolpec tabele, potem v naslednjem koraku dodali še pojem, nato podkategorijo in nazadnje kategorijo.
- Pri osnem kodiranju smo pomembne dele odgovorov ter pojme in podkategorije združili v kategorije in jih umestili v tabele.
- V nadaljevanju prikazujemo izsek besedila analize intervjuja, ki je bil opravljen z mladostnico, ki biva v stanovanjski skupini.

Tabela 3. Izsek analize intervjuja

»Vprašanje: Koliko časa si nameščena v stanovanjski skupini? Od konca lanskega leta, neki od aprila lanskega leta. – MA.01 Vprašanje: Kaj je bil po tvojem mnenju razlog za odhod v stanovanjsko skupino? Kakšna je tvoja razlaga teh dogodkov? Ja, pač, jas sem tista, k sam hotla, k sam imela težave doma in nisem mogla biti doma ... (MA.02a); [P]ač zaradi nasilja ... (MA.02b); [P]a taki stvari in pol smo se dogovorili tlele, da me namestijo u rejniško družino, pa u stanovanjsko skupino. Vprašanje: Ali si imela možnost vplivati na odločitev o namestitvi in na to, kam boš nameščena? Ja, pač sej je bilo po moji želji, tko da ... (MA.03)

- V spodnji tabeli je prikazan postopek odprtega kodiranja in združevanja pojmov v kategorije.

Tabela 4. Primer odprtega kodiranja in združevanja pojmov v kategorije – namestitev mladostnice v stanovanjsko skupino

Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija
neki od aprila lanskega leta (MA.01)	Devet mesecev	Dolžina bivanja v stanovanjski skupini	Osnovni podatki o namestitvi mladostnice v stanovanjsko skupino
Ja, pač, jas sem tista, k sam hotla, k sam imela težave doma in nisem mogla biti doma (MA.02a)	Samoiniciativen prihod v stanovanjsko skupino	Razlog namestitve v stanovanjsko skupino	
pač zaradi nasilja (MA.02b)	Nasilje	Razlog namestitve v stanovanjsko skupino	
Ja, pač sej je bilo po moji želji, tko da ... (MA.03)	Vpliv na odločitev	Možnost vplivanja na namestitev v stanovanjsko skupino	

- Izsek **osnega kodiranja** intervjuvanih mladostnikov, nameščenih v stanovanjsko skupino

Tabela 5. Osnovni podatki o nameščanju mladostnikov v stanovanjsko skupino

Kategorija	Podkategorija	Pojem	Izjava
Osnovni podatki o namestitvi mladostnice v stanovanjsko skupino	Dolžina bivanja v stanovanjski skupini	Devet mesecev	MA.01 MT.02
		Eno leto	MV.01
		En mesec + šest mesecev (sedem mesecev)	MR.01
		Pet mesecev	MN.02
	Razlog namestitve v stanovanjsko skupino	Samoiniciativen prihod v stanovanjsko skupino	MA.02a MV.03 MV.05
		Nasilje	MA.02b
		Težave v družini	MV.02
		Prisilna namestitev	MR.02
		Odločitev ravnateljice zaradi samostojnega življenja	MN.05
		Namestitev s strani centra za socialno delo v stanovanjsko skupino	MT.04
	Možnost vplivanja na namestitev v stanovanjsko skupino	Vpliv na odločitev	MA.03
		Zaprositev za bivanje v stanovanjski skupini	MV.04
		Ni vplival na odločitev.	MR.03
		Izbira med stanovanjsko skupino in vzgojnim zavodom	MN.06a

4 REZULTATI

V prvem delu poglavja predstavljamo analizo rezultatov intervjujev z mladostniki, nameščenimi v stanovanjske skupine, v drugem delu pa analizo intervjujev z mladostniki, nameščenimi v vzgojne zavode. Skupaj je bilo izvedenih osem intervjujev. Rezultati so prikazani v petih sklopih, ki hkrati predstavljajo osrednje smernice magistrskega dela.

4.1 REZULTATI INTERVJUJEV Z MLADOSTNIKI, NAMEŠČENIMI V STANOVANJSKO SKUPINO

4.1.1 Osnovni podatki o namestitvi mladostnikov v stanovanjsko skupino

Trajanje bivanja mladostnikov, ki so nameščeni in živijo v stanovanjski skupini, je med pet in devet mesecev (*Evo, zdajle bo to prvi mesec, ampak prej sem že bil nameščen za šest mesecev. – MR.01; [Z]daj pa sem v stanovanjski od septembra, pač par mesecev. – MN.02; [V] stanovanjski skupini pa eno šolsko leto. – MT.02*).

Razlogi, zaradi katerih so bili mladostniki nameščeni v stanovanjsko skupino, so povsem različni. Poudarek je na družinskih težavah, nasilju v družini ter psihičnih težavah mladostnika (*Stresna situacija doma. Problemi in težave u družini. – MV.02; [P]ač zaradi nasilja ... – MA.02b; Ja pač, ker sem imela psihične težave in bi pač šolo nekak težje delala naprej, če ne bi šla u zavod. – MN.03*). Izrazita sta primera, v katerih mladostnika samoiniciativno zaprosita center za socialno delo za namestitev (*Ja, pač, jas sem tista, k sem hotla, k sem imela težave doma in nisem mogla biti doma ... – MA.02a; Niso me poslali tja, jas sem prosu, da bi šou u stanovanjsko skupino. – MV.03*). Prav tako mladostniki navajajo kot razlog za namestitev odločitev ravnateljice za stanovanjsko skupino kot dopolnilno obliko zavodske vzgoje (*Ja pač u stanovanjsko me je pa to ravnateljica določila, ker smo že uni, k smo že tak nad petnajst, ne, in k bi se rad naučili bolj samostojnega življenja in to. – MN.05*) ali pa odločitev strokovne delavke pristojnega centra za socialno delo (*V stanovanjsko skupino so me dali pa pol, ko so rekli, da so rekli u zavodu, da se jim zdi, da bi rabla neko nadaljnje vodenje kot neko pomoč, pač pri šoli, pa to. In je pol blo v bistvu tut zaradi šole. – MT.04*).

Nekateri mladostniki so imeli možnost vplivanja na odločitev o namestitvi, saj so v nekaj primerih samoiniciativno zaprosili za namestitev (*Ja, pač sej je bilo po moji želji, tko da ... – MA.03; Js sem poslau pismo, sem čaku na odziv, sm ga dobiu, sem prišeu na intervju, so me uprašali, a sem prepričan, sem biu, potem sm šeu na ogled, ogledati si razne stanovanjske skupine. – MV.05; Dali so mi itak dve opciji ... – MN.07*). V nekaterih primerih pa mladostniki niso imeli možnosti vplivati na odločitev, ker so bili iz različnih razlogov bili nameščeni ali s strani centra za socialno delo ali pa s strani ravnateljice (*Ne vem, nekaj sem bil prisiljen na to, ker ni bilo druge možnosti. – MR.02*).

4.1.2 Doživljanje namestitve mladostnikov v stanovanjsko skupino

Sprememba oziroma navaditi se na novo okolje nikoli ni enostavno, čeprav so se mladostniki zavedali, da bodo nameščeni v stanovanjsko skupino; posledično so bili odzivi različni: zmeda, šok ali celo odpor do namestitve (*Ja, takrat je bilo pač tko, dost sam bila zmedena ... – MA.04a; [M]alo mi je tko biu šok zaradi use cele situacije ... – MA.04b; Mogoče, mal bolj na šok, mejčkan. – MR.05; Za stanovanjsko skupino pa sem tko bolj teška šla tja, no, ni mi bilo tok do tega, tko da je pol bilo mal težav s tem. – MT.09*). Bolj ozaveščeni mladostniki so imeli o namestitvi precej bolj pozitivna mnenja in občutke (*Definitivno novo okolje, na katerega se moraš privadit ... – MV.07; Meni je tuki drugač dost bolj kokr u zavodu. – MN.10a*).

Glede poteka postopka o namestitvi mladostniki menijo, da je bil korekten in hiter (*Men se zdi kr uredi. – MV.10; U bistvu je bilo zelo vse na hitr urejeno tko, čez počitnice sem bila sicer nekje drugje in pol tko je bilo, na počitnicah so me že namestili u tistem prvemajskem ali kere so že bile. – MA.05*). Velikega pomena je, na kakšen način se ustanove predstavijo in seznanijo mladostnika o njegovi skupini (*Ja pač na prvem timu je bil en od uzgojiteljev, k je u zavodu tut psiholog, ne, pa je bil zraven, tko, da sem bila pol tut u tisti skupini, ker je bil ta uzgojitelj, a ne, tud dobro se je z njim bilo dobro pomeniti. – MN.09*). Ena od mladostnic je imela slabe izkušnje v stanovanjski skupini. Poseben je primer, ko je mladostnico center za socialno delo, seveda v dogovoru z njo, iz vzgojnega zavoda namestil v stanovanjsko skupino. Namreč – imela je možnost sama izbrati stanovanjsko skupino s pomočjo strokovne delavke centra za socialno delo. Odločila se je za skupino, ki je bližje njenemu izvirnemu domu (*Rajši sem se odločila za stanovanjsko, zato ker sem bila vseeno v Ljubljani, bližje mami, družine, frendov, pa tko ... – MT.10*), vendar pa je

nato povedala: *Za stanovanjsko skupino pa sem tko bolj teško šla tja, no, ni mi bilo tok do tega, tko da je pol bilo mal težav s tem (MT.09).* Poročala je tudi o mnenju o postopku, in sicer je rekla naslednje: *Pol v stanovanjski pač so se pa malo obrnil proti meni (MT.11c).*

Pri odnosih s strokovnimi delavkami centra za socialno delo mladostniki niso imeli negativne izkušnje. Razvidno je bilo, da so imeli dobre odnose, menili so, da so strokovne delavke razumevajoče, zaupali so jim in občutili podporo z njihove strani. *(Ful uredu, z njo se zelo uredu razumem. – MA.06; Pač karkoli jo loh prosim oziroma ji pač predstavim svoje želje in ona se res stoprocento potrudi, da bi nekak to ispeljali. – MA.06b; Ja. Dost, ja, pač nič ji ne bi skrivala. – MA.06d; Dober. Spoštljiv. Prijazen. Vse dobro. – MV.13; Ne vem, super. Zelo je meni všeč to. – MR.07; Ja, meni je ona ful fajn, tko ful je za pogovorit se, pa to. – MN.12a; Irena je bla zmeri ful uredu do mene ... – MT.13a).*

Na vprašanje, kaj menijo o vzgojiteljih v stanovanjskih skupinah, so mladostniki odgovorili, da bi bilo v redu, če bi bili bolj razumevajoči. Sodelovanje in dogovor med ustanovami sta velikega pomena za mladostnike v tem obdobju *(Ja, pač tut tko, pol, k kakšn CSD pride, se pa delajo ful neki angelčki, pol pa tko, k si z njim, tko, k dejansko živiš z njimi, so pač čist drugi. Tko malo dvolični. – MT.22; Ja, če bi oni bili mal bol tko razumevajoči (vzgojitelji). – MA.24).* Poročajo tudi, da so z vzgojitelji precej dobro komunicirali *(Ja, sem biu komunikativen z vzgojitelji tam pa tuki. – MV.14).*

V splošnem je bilo mnenje o samem bivanju v stanovanjski skupini pozitivno *(Ampak ostalo je uredu ... – MV.09; Ker nas je manj, pa tut velik bol svobode pa to. – MN.10b; Recimo tuki lahk hodimo na treninge pa rečeš, da bi rad šel u šetnjo, pa ti reče okej. – MN.10c).*

4.1.3 Doživljanje bivanja v stanovanjski skupini

Nekateri mladostniki sicer želijo oditi in zapustiti stanovanjsko skupino *([E]ne parkrat sem prišla u tistih devet mesecih, sem kr ene parkrat se oglasila pri Ireni in rekla, pa ji rekla, če grem loh domov. – MT.15b; Čim prej, čakam, da ne bom več tam. – MA.07; [T]eško mi je blo no. – MT.15a),* a se po nekem času navadijo, prilagodijo *(Mislim, zdaj je mal bolj, k sem mal dlje cajta ... – MA.09a; Nekak sem se že navadu. Na začetku mi je bilo*

zelo drugač, pol pa občasno, navadiš spet. – MR.08; [P]a tut tko, čim bol se poskušam čim manj cajta preživeti dol, da sem pač čim več cajta u svoji sobi. – MA.09b; Ja, je u redu. – MV.15).

Kadar mladostniki sprejemajo neko neodvisno odločitev, se počutijo izvrstno. Takšen občutek zagotavlja motivacijo za rast in razvoj osebnosti. Treba je omogočiti mladostnikom veliko takšnih priložnosti in soočanja s posledicami. Mladostniki so poročali naslednje: *Ja tko, ful bol samostojno ... (MN.12); [S]i mal bolj samostojen, ampak je vseen fajni imeti tut tko, k se razumeš s njimi. (MT.25c); [T]ko tuki je tko kul, še posebi zato, k nisem uno skoz doma sama, pa to. (MN.12c); Pač pa mislim, sej sem hepi, da je izbrala tut zavod (MN.11b).*

Mladostniki omejitve in hišna pravila v stanovanjski skupini razumejo, vendar menijo, da so nepotrebna (*Pač sej, mislim, tko use razumem, da imajo te omejitve zaradi tega, ker velik je tistih, k pridejo tja zaradi razlogov, da niso pač šolo uredi delali, da niso tko, da so res pač problematični use, in pa logično je, da imajo neke zaostritve, a ne, ampak pol tko no, so dost ... – MA.08; [P]ač so mi dal kr neki beden izgovor, da moram, ne vem, neki narest pa al pa da se moram učiti, tko pač, ampak itak imaš učne ure, a ne, in v okviru učni ur sem pač jas ponavadi delala to, kar je blo treba, tko, da mi je blo ful neumno, no. – MT.18).*

V zvezi s kontrolo in nadzorom nad svojim življenjem so bili mladostniki osredotočeni na šolske obveze in uspeh v šoli (*Pač to sem ja, mislim bol zaradi tega, ker sem jaz tko odločila, pač več delam za šolo, bol sem osredotočena na take stvari. Sicer pa ja. – MA.10a; [T]reti letnik sem naredila. Tko, da ob tej učni pomoči. – MN.15).*

Vloga vzgojitelja v stanovanjskih skupinah je kompleksna. Vzgojitelj mora imeti več vlog. Mora biti blizu mladostnikom in sprejemljiv zanje, biti mora potrpežljiv, dosleden, objektivni, imeti visoko stopnjo tolerance. Vzgojitelj ni nezmotljiv. Dojemanje vloge vzgojitelja s strani intervjuvanih mladostnikov, ki so nameščeni v stanovanjsko skupino, je precej enotno (*[O]ni so tu že mal, oni so že starši, je bol njihova služba pa da so starši ... – MV.19; U stanovanjski pač pa niso bili tko naklonjeni. – MT.29a; Ni tko uno, da bi ful se*

neki pogovarjali, sam tam te terajo, da se učiš, pa da skuhaš uno kosilo, pa to je to no. – MT.29b; U stanovanjski pač pa niso bili tko naklonjeni. – MT.29a).

4.1.4 Socialna mreža

Odnosi s sostanovalci v času bivanja v stanovanjski skupini so sodelovalni, niso pa prijateljski (*Pač, neutralna sem, večinoma sem pridem pa pač sem u sobi, mislim, nisem skregana, sam pač takrat, k je narobe, jim povem, da ja. – MA.10b; Ja, pač nekak smo tam uno, nismo glih uno prijatelji, ampak, če že živimo tamo. – MA.10; Mislim, jaz sem se tko na začetku leta odločila, da ne bom glih navezovala globokih stikov z ljudmi ... – MA.10d).*

Čeprav intervjuvani mladostniki težko vzpostavljajo stike z vrstniki in kažejo nerazumevanje, se nekako sprijaznijo z življenjem v stanovanjski skupini in ga sprejmejo (*Pač u bistvu se nisam tok razumela z drugimi, s temi »gojenci«. – MT.16a; [P]ač na koncu se nisem sploh z nobenim pogovarjala od njih, k so bili tko tut ful nesramni do mene pa to, tko da ja. – MT.11d; [S]e pač ne ujamem kot prijateljica z njimi. – MA.10e; Pa tut če so kakšni konflikti, se da hitr rešit pol to. – MN.17a; Kako bi to najbolj reku, imamo al dober al pa civilen odnos. Al smo kolegi – prijatelji – al pa sploh ne sodelujemo. – MV.20; Ne vem, uredu. – MR.10; Fajn ... – MN.16a).*

Odnose z vrstniki v domačem okolju si mladoletniki prizadevajo vzdrževati takšne, kot so bili, preden so šli v stanovanjsko skupino, in večinoma ne spremenijo družbe (*Ja, imam enake, preden sem šeu u stanovanjsko skupino. – MV.21; Imam ene dve, tri prijateljici tisti tko. Mislim, prijatelja – prijateljici, k se razumem. – MA.12; Uredu, tko. – MR.11).* Nekateri pa prekinejo stike z vrstniki iz svojega domačega okolja (*Ja, doma se nič ne družim, u Šiški ni nič kaj tazga. – MN.18a).*

Mladostniki, ki pridejo v stanovanjsko skupino ali vzgojni zavod, imajo pogosto težave v družini. Nekateri mladostniki so povedali, da so imeli pred prihodom v stanovanjsko skupino slabše odnose in so se sedaj izboljšali (*[S]va se z mami mal bol tko začele pogovarjati pa tko sva si povedale, kaj je bilo, pa tko in pol, da so odnosi velik bolši, bi rekla. Pač zaradi tega si tut želim biti doma. – MA.13a; [A]mpak načeloma je velik bolš, kokr je bilo pred namestitvijo. – MA.13c; S starši se kr dobr razumem. Problem je sicer biu, preden sem šeu u stanovanjsko skupino. – MV.22; Kr fajn ... – MN.19a).*

Kot smo že zapisali, je dojemanje vloge vzgojiteljev povsem običajno. Pri stikih z vzgojitelji mladostniki nimajo težave in večina otrok meni, da je komunikacija precej dobra ter da se lahko zanesa na vzgojitelje (*[S]tvar, k mi je zelo ušeč, so to u bistvu, da se ti lahk dobesedno nekak odraslo dogovoriš z uzgojitelji ... – MV.17; Ja, so, tut nekak pač pomagajo ti. – MR.13; Tut z uzgojiteljimi, če se ti dereš na njega, se bo tut uzgojitelj dero nate. Če si pa ti pač z uzgojitelji prijazen, tut oni se znajo prilagoditi. – MN.17b; [S]am tuki u stanovanjski so ful uzgojitelji tk za pomenit pač, bolši. – MN.22; [P]ač načeloma zdaj letos pač so tko mal bol uredi, lani so bile težave – MA.14a*).

Nekateri imajo težave v odnosu z vzgojitelji. Motita jih predvsem paternalističen odnos (*[P]ač so se tko obnašali k otroci pa use skp je bilo mal tko čudn ... – MA.14b*) in občutek, da njihove stiske ne razumejo oz. se nanje odzovejo neprimerno (*[P]ričakujemo, da bo bolš, ne pa, da nas bo pač pol še nekdo verbalno uničeval tam, pač mislim, da ti nekdo reče že tko, da si čist uno u bednem stanju in pol ti nekdo reče: »Dej, dej sej ni nič tazga, da te nekdo enkrat, dvakrat po riti.« – MA.25*).

4.1.5 Uporabnost življenja v stanovanjski skupini

Mladostniki poročajo, da ima življenje v stanovanjski prednosti in da je koristno. Menijo, da so veliko pozitivnih navad ter veščin pridobili v času bivanja. Kot negativen vidik bivanja v stanovanjski skupini omenjajo, da je lokacija napačna, ker imajo težave pri dostopnosti šole ali primarnega doma (njihovega družinskega doma – stanovanja), zato se jim selitev ne zdi praktična (*Blo je, pač na začetku sem se spravla skp. – MA.15a; [S]am zdaj se mi zdi pa zguba časa. – MA.15ba; [P]ač zelo je nefunkcionalno tut zaradi šole ... – MA.16; [E]dina stvar, k mi ni bila ušeč, je lokacija. – MV.08*).

Drugi intervjuvani mladostniki menijo, da je pozitiven vidik bivanja v stanovanjski skupini, da imajo zasebni prostor, nekaterim pa so pomembni bližina šole, bivanje s sovrstniki, velika izbira prostih dejavnosti, manj stresno življenje in predvsem lažje učenje. Mladostniki so pridobili tudi uporabne življenjske navade in vrednote (spoštljivost do sebe in drugih, odpornost, sposobnosti opravičevanja) (*[I]mela sem težave u šoli zaradi tega, k nisem imela motivacije do dela, kr sem bila doma in je bilo beden in tko, ampak pol tam (stanovanjska skupina), sam se pač tko mal s sabo razčistila ... – MA.26; Ja, neko spoštovanje do drugih ... – MV.28a; [V]eč bom cenu svoj prosti čas, k ga imam več ... –*

MV.28b; [N]ekak bol odporen na use te stvari, k se ti loh zgodijo vsak dan ... Bol odporen na te usakodnevne drame. – MV.28c; Pa ful gre za te odnose pač med ljudmi, a ne, recimo, če se z nekom skregaš, pa da mu se pol lahko greš opravičiti. – MN.21).

4.1.6 Načrti za prihodnost po prihodu iz stanovanjske skupine

Vsi mladostniki, nameščeni v stanovanjskih skupinah, imajo do prihodnosti približno enak odnos. Pomembno se jim zdi zaključiti izobraževanje (*Ja ne vem, pač čim prej končati tole šolo, upam, da bom lahk naredila splošno maturo ...* – MA.18a; *Ne vem, to šolo nekak izpeljati. To je nekak to.* – MR.17), vpisati se na študij (*[P]a da bi šla pol naprej na faks, za jezike študirat ... Da bi šla ruščino verjetn, pa angleščino ...* – MA.18b; *Ja, razmišljam, da bi šou u vezi nekim socialnimi vedami ...* – MV.29) ali se celo osamosvojiti in preseliti na svoje (*Ja, bom šou u podstanovanjsko, mogoče u dijaško.* – MV.30; *[P]a da bi si u Koper, da bi najdla tam kakšn apartma.* – MN.23b).

Vsem intervjuvanim mladostnikom je bilo precej jasno, do kdaj bi lahko bili nameščeni v stanovanjski skupini, a so trije mladostniki želeli oditi iz skupine ne glede na odločbo in dogovor, ki so ga sklenili s CSD in stanovanjsko skupino. Ostali niso imeli odklonilnega odnosa do namestitve.

Večina mladostnikov si želi obdržati odnose in stike s strokovnimi delavci centra za socialno delo (*Da ohranimo dobre odnose pa stike.* – MV.31; *Sam itak, da je tam, pa da se lahk kej pomeni pa, da me kaj pokliče na sestanek ali kej.* – MN.25; *Ne vem, pač. Da bi mi kaj pomagala.* – MR.21).

Mladostniki nimajo zadržkov povedati svojih načrtov za prihodnost drugim. Največ zaupanja imajo v družino in starše. Kar se tiče zaupanja drugim glede namestitve in bivanja v stanovanjski skupini, so odgovori nekoliko različni. Največ mladostnikov pove prijateljem in družini (*Pač, ja, tistim prijateljem pa tko, pa ja, družina.* – MA.22; *Kdorkoli, k me je uprašu, pa kakšni, k so drugi u stanovanjski skupini, k so mi bližji, ne vem, prijatelji iz Šiške, družinski prijatelji.* – MV.33).

4.2 REZULTATI INTERVJUJEV Z MLADOSTNIKI, NAMEŠČENIMI V VZGOJNE ZAVODE

4.2.1 Osnovni podatki o namestitvi mladostnikov v vzgojni zavod

Mladostniki, ki so nameščeni v vzgojne zavode, so nameščeni od enega meseca in do leta in pol (*Zdaj sem že en mesec. – ML.01; Zdaj pač je bilo, mogoče pred parimi dnevi, al kakšnim tednom, en let. – MJ.01; Leto pa pol. – MŽ.01; Ja, pač najprej sem bila nameščena u zavod, ker sem bila dve leti ... – MN.01; V vzgojnem zavodu sem bla pou leta ... – MT.01*).

Mladostniki so navedli več razlogov za namestitev v vzgojni zavod, na prvem mestu so bile težave v šoli (*V normalni šoli mi ne bi šlo dobr. – ML.02; [Z]aradi tega, k sm manjkala u šoli in pač nisem hodila u šolo ... – MJ.02; Ja, kregu sem se z učenci pa to. – MŽ.02c; [I]z šole so me vrgli. Nisem na šoli nič delo pa to. – MŽ.02b; V zavod sem šla zato, ker sem Ireni rekla, da me skrbi, da ne bi naredila osnovne šole ... Tko da u bistvu glavni faktor je bila šola. – MT.03*). Sledijo podobni razlogi kot pri mladostnikih, nameščenih v stanovanjski skupini, to so problemi v družini (*[P]a družinskih problemov. – ML.17b; Problemi doma ... – MŽ.02a*).

Pri možnosti vplivanja na namestitev so izkušnje različne. Nekateri mladostniki so v pogovoru s strokovnimi delavkami CSD imeli možnost povedati svoje želje in pri tem so hkrati te želje bile upoštevane (*Pa sem rekla, da bi raje šla u zavod. – MN.06b; Ja, pač pri zavodu ja, pač, k sem se nekaj sama odločila za to. – MT.06; Pogovarjali smo se, če bi šeu na kakšno šolo, pa je predlagala to. – ML.04*), drugi pa te možnosti niso imeli (*Ne, ne. – MŽ.04*). O izbiri ustrezne ustanove so odločali strokovni delavci in pri tem tudi gledali na korist otroka, kot pravi mladostnica: *Pač za to so izbrali oni, za ta zavod (MJ.05a)*. Nato pa nadaljuje: *Drugač sm imela možnost (MJ.05b)*.

4.2.2 Doživljanje namestitve mladostnikov v vzgojni zavod

Mladostniki, ki so bili nameščeni v vzgojne zavode, so doživljali namestitev kot pozitivno izkušnjo. V času mladostništva je zelo pomembno, da mladostniki doživljajo občutek socialne pripadnosti in občutek varnosti (da so videni in slišani).

Pri intervjuvancih je bila sprva opažena zadržanost zaradi novega okolja in neznanih ljudi (*Na začetku mi ni bilo tko zelo ... sem rajši doma. – ML.11a; Dost tko čudn mi je bilo, zato k nobenga nisem poznala. – MJ.06*). Sčasoma se mladostniki navadijo na novo okolje in prilagodijo na življenje v vzgojnem zavodu (*Drugač pa mi je pol ratal bol všeč. – ML.11c; Na začetku sm bila proti, pol sčasoma sm vidla, da je to bol zame. – MJ.04; Na sprejemu pa isto, sem bla še hujš, ampak pol so me peljali u skupino in sem tam vidla zajca in pol sm kr naenkrat pač tko začela govoriti in sem bila ful zgovorna in to. – MJ.08c; [S]m pa pol sm mogo se sprijaznt s tem, pol sm itak sm se navadu dost hitr na to use. – MŽ.05b; Mogoče sem bila tut mal tko, nisem se tok družila z ljudmi pa to, pol pa, ko prideš u zavod, si itak uno skoz u stiku z vrstniki ... – MN.08b*).

Strah in jeza do novega okolja sta lahko opozorilna znaka za mladostnika in izražata tveganja pri spremembah in prilagoditvah na nove rutine in navade (*Ful sm bila jezna na use. – MJ.08b; [V]seeno me je bil strah, tko, kakšni bojo ljudje tam ... Me je blo tko ful strah, s kakšnimi ljudmi bom pol tam, pač s kom se bom sploh razumela ... – MT.08b*).

Namestitve mladostniki niso sprejemali kot velike grožnje, čeprav jim je povzročala negotovost. Zavedali so se svojega položaja, sprejeli izzive in izražali svoje želje (*Pa tko, pač počasi sm pač use sprejela, kokr je. – MJ.09a; Ja, pač tko, če to hočeš, pol ti ni tok stresno – MT.12a; Ja. Ne vem, da bi naredu takrat sedmi razred dobr. – MŽ.06; Pač pri zavodu je bilo pol res tko bilo vse ful uredi no, ni bilo nekih težav. – MT.11b; [A]mpak vseeno sem mal navadiš, je bolš. – MT.12d*).

Mladostniki omenjajo, da je poglobljena in resnična predstavitev vzgojnega zavoda zelo pomembna. K temu prispeva tudi pogovor s strokovnimi delavci v ustanovi (*Ja, pač na prvem timu je bil en od uzgojiteljev, k je u zavodu tut psiholog, ne, pa je bil zraven, tko da sem bila pol tut u tisti skupini, ker je bil ta uzgojitelj, a ne, tud dobro se je z njim bilo dobro pomeniti. – MN.09; Pač, tko v obeh primerih sta se tko predstavili tko prijazno, no, tko da je blo vse fajn. – MT.11a*).

Glede odnosa s strokovnimi delavkami na centru za socialno delo, podobno kot pri mladostnikih v stanovanjskih skupinah, so imeli intervjuvani mladostniki, bivajoči v vzgojnih zavodih, dobre izkušnje in pozitivna mnenja. Odnose ocenjujejo kot

razumevajoče, menijo, da so strokovni delavci korektni do njih, in imajo občutek varnosti ter zaupanja (*Pač ja, tko uredu je, sej se razumemo dobr. – MJ.10; Ja, sej je uredu, razumemo se. MŽ.08; Irena je bla zmeri ful uredu do mene ... – MT.13a; [Z]meri je probala naresti čim bolj po mojih željah, če ji je pač to situacijo omogočala, a ne, če pač ni šlo, sem pač razumela in sva se pač pogovorile, kako bo potekal vse ... – MT.13b; Če pa je lahko, je mi je pa ponavadi šla čim bolj na roko ... – MT.13c; [N]ekak mam tko občutek, da ji res loh več al manj vse povem. – MT.13d).*

4.2.3 Doživljanje bivanja v vzgojnem zavodu

Bivanje v vzgojnih zavodih mladostniki ocenjujejo kot dobro (*Tko normaln čist uredu ... – MJ.11a; Uredu je. – ML.10*), vendar so si želeli oditi domov in se vrniti v redno šolo (*[S]m čakam, kdaj bo petek in da grem domov. – MJ.11b; Ne vem, tko, raj bi biu na šoli navadni, pa doma ... – MŽ.05a; Ja tko, no, mal ti je tko bedno, k pol greš za vikend domov in si uno, a zdaj bi kr doma ostao. – MT.14a*).

Lahko poudarimo, da je pri mladostnikih, ki so bili nameščeni v stanovanjskih skupinah in vzgojnih zavodih, potreben čas, da sprejmejo nove navade, za spoznavanje novih prostorov, pridobitev novih poznanstev, prijateljev (*[T]ko na začetku mi ni bilo prv teden gih neki velik jasn, sam pol sam se kr dost dobr znajdo, sem se navado ful hitr. – MŽ.07; [L]ansk let je bilo malo lažje, k smo bili samo štirje in nas je kr osam in če še enga dobimo, bo itak šlo na dva dela ... Pač bo velik lažje pomoje ... – MJ.13; [P]osebi to, da se uključiš nazaj u družbo, ko si enkrat tko uno, da ne veš, kok bi se socializiro. – MN.13b; [O]kej, je kao stanovanjska bol blaga oblika tega, ampak vseen sem boljš funkcionirala v zavodu, k pač ni bilo neke negativne energije ... – MT.23a*).

Izpostavljamo pa tudi to, kako zelo pomembno je, da se mladostniki naučijo prevzemati odgovornost zase in za svoje življenje ter da ne puščajo drugim, da namesto njih sprejemajo odločitve. Tega tudi ne bi smeli dopuščati zaradi nevarnosti, da njihovo življenje postane projekcija življenja nekoga drugega. V povezavi s kontrolo in nadzorom nad življenjem v času bivanja v vzgojnem zavodu so mladostniki poročali, da so dobili nekoliko drugačen odnos do šolskega pouka in učenja (*Nadzor nad lastnim življenjem. – ML.12; Tko neki niti ne. Kr se tiče šole ja, hodim u šolo ... – MJ.12; Ja, lahk bi reko, da ja.*

Tko nekak. – MŽ.12; Pol pa sem tle naredu sedmi razred in zdaj delam osmega. – MŽ.03; [T]reti letnik sem naredila. Tko da ob tej učni pomoči. – MN.15). Ena od intervjuvank je omenila, da se je naučila nadzorovati težo (*Sej pravim, dala sam dol par kil. – MN.14).*

Izjema je mladostnica, ki je želela biti samostojna in sprejemati odločitve, vendar je pri tem v stanovanjski skupini niso podprli (*Tko, jas sem ful hotla, ne vem, biti čim bolj tko samostojna, delat tko, k pač moram. U bistvu, k sm pa hotla kakše odločitve sprejemati, so pa skor da oni hotli vse narediti namest mene. – MT.21b; In mi to u bistvu ni bilo ušeč, ker pač s tem oni nam nisu pomagali, a ne, ampak so sam neki tko delali, kar se njimi zdi prav. – MT.21c).* Nadaljuje, da je v vzgojnem zavodu bila nekoliko drugačna situacija. Potrjuje, da so jo podpirali in usmerjali, če je bilo treba (*[S]ej u zavodu okej, ja, je bil strog režim, ampak vseen pač so bili tok videvni, da če si imel izbiro, da se pač ti odločiš, da je bilo lahko na tebi, so pustili, da se odločiš, pa pač, ja, bolj so podpirali to samostojnost. – MT.21d).*

4.2.4 Socialna mreža

Glede odnosov s stanovalci v vzgojnem zavodu so mladostniki poročali, da so precej dobri, da se družijo z izbranimi prijatelji in stanovalci ter da se razumejo z njimi. Pride pa včasih tudi do sporov (*Uredu. K se navadijo. Eni rabijo čas, da se navadijo. – ML.14; Pač uredu, z enimi se družim, zlo retko se pa tko pač, recimo Hano, Klaudijo, pol pa s temi, k sem z njimi u klasu, drugač pa tko z nobenim neki ful, mogoče še s Tino, pa kdo še ... – MJ.14; [S]e razumem z drugimi ... – Ž.11a; Uredu, dobro se razumem z usemi. – MŽ.14; [P]ač u zavodu je blo pa tko, pač ful sem se štekala s temi ljudmi mojih let ... – MT.19a; Ja, pač u zavodu sem se počutila tko ful uredu, no, sem imela ene par ljudi, k smo bili tko ful blizu si no, tko, da smo se res ful dobro razumeli. – MT.25a).*

Odnose z učitelji vrednotijo kot dobre, omenijo prijazne profesorje ter njihovo vztrajnost in podporo (*[P]rofeorji, k so imeli to interno šolo, so bili tko tut ful prijazni ... – MT.19c; [F]ul so bli tko v podporo ... – MT.19d; – Če nevm, nisi vedo, kako bi kej povedo, su pač mal pomagali. – MT.19e).* Redko se zgodi, da se intervjuvani mladostniki ne razumejo z učitelji. (*[P]a z učitelji se kdaj ne razumemo, sam bl mal je krat to. – MŽ.11c).*

Druženje s prijatelji v domačem okolju se ni spremenilo. Družba je ostala nespremenjena.

Intervjuvani mladostniki so kot razlog namestitve v vzgojni zavod navedli predvsem šolske težave, čeprav smo skozi intervjuje zasledili tudi težave v družini. Pogosto se pojavlja nerazumevanje z enim od staršev, opazna je slaba interakcija med otrokom in enim od staršev ali celo z obema. Odgovarjali so, da se z materjo nekako bolj razumejo (*Ja, sam z mami ... – ML.19a; K pač itak z mami se ful uredi razumeva. – MT.24b; Ja pač z mami se uredi razumem ... – MT.27a*), z očetom pa slabše (*[Z] očetom pa ne. – ML.19b; Ne, ima prepoved približevanja. – ML.20; [Z] očetom pa pač nimava tok stikov. No, tko bol se ne pogovarjava. – MT.27b*), nekateri pa se bolje razumejo z očetom (*Pač itak pr fotru živim ... – MJ.17a*) in imajo z mamo manj stikov (*[M]atka, pač sva bolj tko, ji dost stvari zamerim in pač že dolg nisam bila pr njej ... – MJ.17b*).

Prav tako kot pri mladostnikih, nameščenih v stanovanjsko skupino, se tudi pri mladostnikih, ki bivajo v vzgojnem zavodu, pojavlja argument, da so se odnosi doma izboljšali glede na čas pred namestitvijo v zavod (*[D]oma se dost bolj razumemo kokr prej, ker prej smo se dost kregali pa to. Zdaj se tut kdaj, sam ful manj. – MŽ.13; Zdaj mi je ful boljše, ko sem doma, spet, zdaj nazaj. – MT.24a*).

Pri odnosih z vzgojitelji je imela polovica intervjuvanih slabe izkušnje in poročala, da so eni »tečni«, strogi in jim ne morejo zaupati. (*Uredu. Ja, eni so bol strogi, eni pa ne. – ML.13; Uredu so, sam pa mal so kdaj tečni, tko. – ML.21; Učasih mi grejo malo na živce, k so pač sitni, ampak niso to skoz. Učasih, k je res treba bit. – MJ.18a*). Ostali pa so poročali, da razumejo njihovo vlogo, se na splošno razumejo z njimi in lahko se zanesejo na njih in imajo podporo, kadar jo potrebujejo. (*Dobro, sej so učasih tečni, sam pač vem, da je njihov namen, itak da nam pomagajo pa to ... – MŽ.17a; Pa vzgojitelji so bili tut ful uredi. Sem se ful razumela z njimi ... – MT.20a; [Č]e si karkoli rabo, tko u sred noči si loh pršo dol, tko, če je bil pač ne vem glih nočni tam, no, si pač reko ne vem, to pa to me muči, pa so se pač pogovorili s tabo pa to. – MT.28*).

4.2.5 Uporabnost življenja v vzgojnem zavodu

Vsi intervjuvani mladostniki so poročali o uporabnosti življenja zgolj pozitivno in menijo, da so pridobili učne navade, napredovali v šoli, da so lahko imeli prosti čas in mirno okolje v času bivanja v vzgojnem zavodu (*Da bom lažje šolo naredo tko. – ML.15; Lažje se učim ... – ML.22a; Ja, dost stvari, zdaj tut recimo, če bi bila na navadni šoli, jaz pač*

hočem iti u veterinarsko tko pol in verjamem, da če bi bila na pač navadni šoli, tko normalni, bi velik težje naredila. – MJ.19a; [B]ol je mirno ... – ML.22b; [I]mam svoj čas. – ML.22c).

Intervjuvanim veliko pomeni, da se jim učitelji in vzgojitelji posvetijo in pomagajo v težavah ali stiskah (*Šola mi gre bolj, pač tut dost lažje šola no. Imamo dost pač pomoči glede šole pa usega tega, če imam kakšne probleme. – MŽ.18a; Tle se ti res lahk, pač nas je malo, in ti se lahk učitelj posveti in ti razloži. – MJ.19b; In boljše so ocene, k ti razloži. – MJ.19c).*

Pridobili so tudi uporabne socialne in življenjske navade (*Pol, ne vem tut tko, se bol razumem na splošno. – MŽ.18b; Se moram prvo navaditi na to, kako delamo dežurstva, sobe, celo skupino, in kako pač use rihtamo in to. – MJ.09c; [I]z zavoda se mi zdi, da sem pač pridobila neko izkušno, pač tko, da sem mal tko, da vem, da se znam prilagoditi, če se hočem, no ... – MT.30).*

4.2.6 Načrti za prihodnost po prihodu iz vzgojnega zavoda

Tako kot mladostniki v stanovanjskih skupini si tudi mladostniki, ki živijo v vzgojnih zavodih, želijo zaključiti osnovno ali srednjo šolo (*Jaz pač bi najrajše vidla, okej, najrajš bi itak šla van. Ampak najbolj bo pač zame, da sem do devetega klasa tle. Kar pač tko bo najlažje. Da naredim šolo. – MJ.21; Ja, ne vem pač, če bom, pač k naslednji let bom pogojnik, a ne, in pač naredo bi osnovno pač tle ... – MŽ.21), vpisati se naprej na srednjo šolo ali študij (*Veterinarska, pa bomo še videl. – MJ.20a; [U]pisu bi neki u zvezi, sem hotu iti na gostinsko al pa za slaščičarja, ne vem, al pa ekonomsko, ne vem še točn. – MŽ.20) ali se preseliti v drugo državo (*Jaz itak tko imam u načrtu že tko, odkar hočem iti u veterinarke, pač gledam tist program Animal Planet, imam uno, da bom šla pol, k bom mal starejša, bom ušparala in bom šla u Australijo, ker pač me zanima ta država, to mi je ušeš. Pol pa še mogoče Nemčija, al pa kej tazga, mislim Austrija. – MJ.20b; Pač nekaj, tko, bi pač rada se preselila u drugo državo, pa imela svojo slaščičarno, to je nek moj cilj. – MT.32).***

Nekateri intervjuvanci pa se še niso odločili, kako naprej (*Ne vem še čist točn. Preveč je tega. – MŽ.19; Nič nimam. – ML.23).*

Mladostniki poročajo, da o načrtih in ciljih govorijo z učitelji, prijatelji in drugimi (*Tko, učitelj iz naravoslovja, k se ful dobr razumem z njo in pač tko dost pove, a ne. – MJ.22; Tut kdaj. – MŽ.23; Ja, pač u bistvu tko več al manj, usi, k me uprašaju, pač povem no, tko nisem tko, da bi zdaj to razglašala naokoli. – MT.34*).

Tudi dejstvo, da so nameščeni v zavod, povedo sošolcem in prijateljem ali o tem govorijo v družini (*Ja. Vsi vejo. – ML.25; To u bistvu iz prejšnje šole skor usi vejo, zato kr itak enmu poveš pa drugmu, pol pa itak usi naprej povejo. – MJ.23; Ja, sej vejo prijatelji pa to, ne. – MŽ.24; Ja, pač, mami, najbolša prijateljica, pa lani, k sem imela pač unga tipa, k sem bila u stanovanjski, je on vedo, drugi pa pač ne rabijo vedeti. Pač tko nekaj, najbližji so vedl. Drugi pa niso rabl vedeti. – MT.35*).

O odnosu s strokovnimi delavkami na CSD so mladostniki povedali, da ne pričakujejo veliko, saj se zavedajo, da jim pomagajo, kolikor je v njihovih moči (*Ne vem, ne vem, pač u bistvu tko, ne pričakujem nič, ker itak pač vem, da zmeri naredi tko, kokr nekaj jaz hočem, če se le tko da. Tko pač, če pa ne more, pa pač razumem, če ne gre, ne gre. Sej ne moreš nč narediti, tko. – MT.33*).

5 RAZPRAVA

V raziskovalnem delu naloge smo poskušali pridobiti odgovore na zastavljena vprašanja, ki se nanašajo na mladostnikovo doživljanje namestitve in življenja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, kot so vzgojni zavodi in stanovanjske skupine, ter na to, kakšne so podobnosti in razlike med vzgojnimi zavodi in stanovanjskimi skupinami. Nekaj koristnih informacij smo pridobili na podlagi sodelovanja mladostnikov s centri za socialno delo, čigar odgovore bomo hkrati izkoristili za analizo podatkov ter poskušali predstaviti sliko o kakovosti sodelovanja s centri za socialno delo.

Dolžnost družine je poskrbeti in omogočiti otrokom takšne pogoje, ki so v skladu z njihovimi možnostmi in sposobnostmi za skladno rast in razvoj, bivanje in življenje ter učenje in pripravo na samostojno življenje. Kadar v družini ni poskrbljeno za primerno vzgojo in varstvo, lahko rečemo, da je dolžnost države poskrbeti za otroke in mladostnike. Tudi v zakonu je navedeno, da centri za socialno delo lahko oddajo otroka v zavod zaradi njegove osebne ali vedenjske motenosti, ki bistveno ogroža njegov zdrav osebni razvoj. Prav tako center za socialno delo lahko odloči o ustavitvi izvrševanja ukrepa iz prejšnjega odstavka takoj, ko prenehajo razlogi, zaradi katerih je bil ukrep izrečen (Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, 2004).

Vendar bi ukrep centra za socialno delo – oddaja mladostnika v zavod morala biti zadnja možnost. Kot pravi Krajncan (2006), je najprej treba mladostnikom pomagati v domačem okolju in šele če se to ne uresničuje tako, kot se pričakuje, je treba razmisliti o oddaji otrok v zavod. Nadaljuje, da je seveda treba upoštevati tudi stanje mladostnika, ali mu je bila ponujena ustrezna pomoč in kdaj je pravi čas za njegovo namestitev v ustanovo. Hkrati je treba natančno določiti tudi vlogo zavoda, in sicer ali je zares takšna vrsta ustanove ustrezna za mladostnikovo korist.

Odločitev za namestitev v zavod ali v okviru zavoda v stanovanjsko skupino ne bi bila mogoča brez vključitve vseh različnih dejavnikov, ki vplivajo na mladostnika: družina, šola, vrstniki, osebne značilnosti, potrebe, osebno mnenje in želje mladostnika. Tudi Krajncan (Krajncan, Miklavžin 2010) poudarja, da je pomembno, da strokovni delavci spoznajo otrokovo življenje in zanj pomembne ljudi, da bi lahko skupaj z njim načrtovali ustrezno strokovno pomoč. V praksi je treba pristopati tako, da se čim več vključujejo

različne institucije, kot so vzgojno-izobraževalne ustanove, zdravstvene ustanove ter družinsko okolje. Čačinovič Vogrinčič (2000) razlaga prav to. Pravi, da »sodelovanje s socialno mrežo strokovnjakom lahko pomaga razumeti otrokove potrebe ali odkriti učinkovite rešitve. Sodelovanje pa tudi omogoča odstraniti ovire, ki onemogočajo spremembo.«

Rezultate predstavljamo v petih sklopih, ki so hkrati tudi osrednje teme pričujoče raziskave in skladne s postavljenimi raziskovalnimi vprašanji. V nadaljevanju bomo opisali in prikazali, kako so mladostniki doživljali namestitev v stanovanjsko skupino, ter hkrati odgovorili na vprašanja, kako sta na splošno potekala bivanje in življenje v stanovanjski skupini, kakšni so razumevanje z drugimi in stališča mladostnika do vzgojiteljev in strokovnih delavcev ter kolikšna je uporabnost bivanja v ustanovi.

Delo z mladostniki je kompleksna in odgovorna naloga, še posebej kadar gre za takšno vrsto dela, da morajo strokovni delavci ukrepati in odvzeti otroka – mladostnika iz njegove družine. Dokler nismo začeli s prakso in prostovoljstvom na centru za socialno delo, se niti približno nismo zavedali, kakšne so značilnosti in odgovornost poklica socialne delavke in vseh, ki delajo z mladino. Kot navajajo avtorji, je namestitev v zavod ali stanovanjsko skupino zadnja možnost, tako smo tudi v praksi zasledili, da se strokovne delavke za namestitev odločajo po tehtnem premisleku in so že vse možnosti in oblike pomoči izčrpane. Ukrep oddaje mladostnika v zavod je namenjen otrokom in mladostnikom, ki imajo v odraščanju težave na šolskem področju, v duševnem zdravju, družini in družinskih odnosih, ter otrokom s posebnimi potrebami.

Pomembno se nam zdi navesti tudi posebne primere mladostnikov, s katerimi smo se srečali pri pisanju pričujočega dela, ki so se sami odločili za namestitev v zavod oz. v okviru zavoda v stanovanjsko skupino. Namreč stalna praksa je, da v vzgojne zavode in stanovanjske skupine nameščajo centri za socialno delo ali sodišča, pri čemer se upoštevajo tudi predlogi in želje družine, zato bi na tem mestu poudarili, da je možen tudi samoinciativen odhod mladostnika v ustanovo.

5.1 DOŽIVLJANJE NAMESTITVE V STANOVANJSKO SKUPINO IN VZGOJNI ZAVOD

Intervjuvanci doživljanje namestitve v stanovanjsko skupino opisujejo kot stanje pretresenosti, kajti v tem obdobju so se dogajale še nekatere druge spremembe (novo okolje, novi sostanovalci, nova šola), na katere niso imeli vpliva. Sprememba okolja in načina življenja je velik preobrat za ranljivo populacijo.

Predstavitev ustanove, v katero naj bi bili mladostniki nameščeni, je pomembna že zaradi tega, da dobijo mladostniki osnovno predstavo o novem okolju, v katerega prihajajo. Še pomembnejše pa je, da je ta predstavitev realna in v skladu z resničnimi razmerami v ustanovi, da mladostniki po nepotrebnem ne doživljajo neprijetnih izkušenj in se lažje prilagodijo novemu načinu življenja. Pri vsem tem sta pomembna tudi medsebojno sodelovanje šolskih ustanov s centri za socialno delo in zavodov ter stanovanjskih skupin in izmenjava vseh relevantnih informacij.

Pozitivni odnosi s strokovnimi delavci centra za socialno delo veliko pomenijo za mladostnikovo bivanje. Čim več podpore, slišnosti in upoštevanja mladostnik dobi s strani strokovne delavke centra za socialno delo, tem večje so možnosti, da mladostnik ne bo imel odpora do nameščanja oziroma bivanja v stanovanjski skupini in vzgojnem zavodu.

Vsi intervjuvani mladostniki so se zavedali dolžine bivanja oz. tega, koliko časa bodo v stanovanjski skupini (kar velja tudi za mladostnike, ki so nameščeni v vzgojne zavode), ker so bili s tem seznanjeni pred prihodom. Zdi se nam, da seznanjenost z informacijami s strani strokovnih delavk mladostniku zagotavlja neko gotovost in varno pričakovanje prihodnosti, obenem pa sprotno obveščanje mladostnika s strani strokovne delavke o njegovi situaciji in nadaljnjem postopku pripomore k večjemu zaupanju in posledično boljšemu sodelovanju med njima.

5.2 DOŽIVLJANJE BIVANJA V STANOVANJSKI SKUPINI IN VZGOJNEM ZAVODU

Krajncan (2006) govori o pomembnosti nalog v vsakdanom življenju mladostnikov v ustanovah in pravi, da otroci, ki tam živijo, niso samo ciljna skupina vzgajanih, temveč tam poteka njihovo življenje. Zato bi morale biti zadovoljene vse pomembne, vitalne, socialne in čustvene potrebe in ne samo ožje, omejene potrebe, kot so prehranjevanje, pripravljane k spanju in domače naloge.

Že v poglavju z rezultati smo ugotovili, da so mladostniki v zavodih oz. v okviru zavodske oskrbe in stanovanjskih skupinah bivanje ocenjevali precej pozitivno ter izpostavljali, da imajo več svobode in samostojnosti v ustanovi kot v domačem okolju, hkrati pa so poudarjali, da so v ustanovi bili deležni podpore in družabnega življenja. Torej bi lahko rekli, da so v ustanovah mladostniki istočasno deležni zasebnosti in socialnega življenja.

5.3 SOCIALNA MREŽA MLADOSTNIKOV

Velik pomen v oblikovanju in formiranju osebnosti mladostnika imajo vzgojitelji v zavodih in stanovanjskih skupinah. Pomembni so strokovnost vzgojiteljev, njihov temperament in njihova osebnost ter humanost – človečnost. Vzgojitelji si izberejo način delovanja in ravnanja pri delu z mladostniki, zaradi česar se velikokrat dogaja, da imajo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah vzgojitelji različne poglede in stališča do istih problemov, kar vpliva na to, da so vzgojni ukrepi in odnosi do mladostnikov tudi različni. Mestoma lahko povzamemo avtorico Pšunder (2010), ki govori o trojni vlogi vzgojitelja, in sicer strokovnjaka, uslužbenca in človeka.

Kot strokovnjaki so vzgojitelji dolžni poskrbeti za svoje strokovno področje ter slediti razvoju stroke, kot uslužbenci pa morajo usklajevati svoje dejavnosti s šolsko in pravno zakonodajo. Kar zadeva humanost, avtorica navaja: »človek, ki zna ljubiti, ima dovolj človeške toplote v medsebojnem komuniciranju z dijaki in njihovimi starši, človek, ki zna odločati, je human, brez pretirane sentimentalnosti, zna bodriti, spodbujati, podpreti, zna presojati, razumeti in razlikovati« (Pšunder, Dečman Dobrnjič, 2010). Skalar (1995)

dodaja, da je treba aktivno sodelovati, biti tu za otroke oz. mladostnike, jih poslušati in ne samo ukazovati ter zahtevati.

V stanovanjskih skupinah in zavodih se na splošno niso pojavljale zaskrbljujoče težave z **vzgojitelji**. Nekateri mladostniki menijo, da jih vzgojitelji ne razumejo ter da se na stiske kdaj neprimerno odzovejo. Takšen zaščitniški odnos vzgojitelja do mladostnika (paternalističen odnos) je lahko ovira za mladostnikovo osamosvajanje in neodvisnost, kajti kot pravi Bouwkamp (2014), se morajo otroci in mladostniki naučiti prenesti tudi odklonilne odgovore ter se hkrati sami učiti, kako se spopadati oz. spoprijemati s problemi.

Mladostniki so nekoliko težje vzpostavljali stike s **sostanovalci** stanovanjske skupine oz. vzgojnih zavodov ter so se tesnejšim stikom izogibali. Novo okolje in novi ljudje lahko pri mladostnikih povzročajo tesnoba in prestrašenost. Nekaterim mladostnikom je bivanje v ustanovi neprijetno ravno zaradi težjega vzpostavljanja stikov z vrstniki. K lažjemu navezovanju stikov med mladostniki pa lahko pripomorejo tudi vzgojitelji z različnimi dejavnostmi, kot so recimo izleti, kolesarstvo, obiski muzejev, edukativni izleti ter tudi različne dejavnosti v ustanovi, kot so urejanje vrta ali pomoč v kuhinji. Že pri intervjuvancih smo zasledili pozitivno mnenje o takšni vrsti druženja. Kot primer lahko navedemo mladostnico, ki je bivala v stanovanjski skupini in je bila velikokrat prisotna pri kuhinjskih opravilih ter hkrati izražala veliko željo po kuhanju. Vzgojitelji so ji to seveda omogočali in jo spodbujali, kajti ukvarjanje z dejavnostmi, ki zanimajo mladostnike, slednje povezuje z vrstniki in ostalimi in kreira prostor za pogovor. Tudi Čačinovič Vogrinčič (2008) piše o tem, da otrok najprej potrebuje varen prostor za novo učenje in nove izkušnje. Velikokrat je lažje navezati stik z osebo preko dejavnosti, saj je v ospredju izvajanje dejavnosti in ne samo spoznavanje, zaradi česar do navezovanja stikov pride spontano in tako mladostniki niso pod pritiskom in v zadregi.

Zanimivo dejstvo, ki se pojavlja pri večini intervjuvancev, je, da so bile pred prihodom v zavod ali stanovanjsko skupino razmere v **družini** slabe, med bivanjem pa so se izboljšale. Pri tem se nam zastavlja vprašanje, kaj je vplivalo na to, da je prišlo do izboljšanja odnosov. Ali je bil odločilen odhod oz. umik mladostnika iz družine? Včasih da, ker oddaljenost omogoča delo na sebi tako družini kot mladostniku z namenom, da se otrok oz. mladostnik vrne v domače okolje. Krajncan in Šoln Vrbinc navajata, da je v času bivanja mladostnika v zavodu in stanovanjskih skupinah starše treba spodbujati in vključevati v proces, jih razbremeniti občutkov krivde in negotovosti, jih ozaveščati

o družinskih pravicah in iskati najboljše za otroka oz. mladostnika (Krajncan, Šoln Vrbinc, 2015).

V času prostovoljstva na centru za socialno delo in hkrati raziskovanja v okviru magistrskega dela smo skozi pogovore s strokovnimi delavkami zasledili, da so starši (ali vsaj eden od staršev) bili deležni in vključeni v različne dejavnosti zavoda oz. stanovanjske skupine ali izven. Center za socialno delo je dolžan od oddaje mladostnika v zavod ali stanovanjsko skupino delati z družino in pripraviti pogoje za vrnitev otroka v matično družino. Pogosti timski sestanki, vključenost v različne oblike pomoči, kot so raznovrstne terapije, svetovalno-terapevtski pogovori, v nevladne humanitarne organizacije (*DNK – Društvo za nenasilno komunikacijo, ŠENT – Slovensko združenje za duševno zdravje, ŠRCD – Študijsko-raziskovalni center za družino, Društvo SOS telefon ...*) so uspešni načini dela s starši, kajti brez dela in priprave družinskega okolja se mladostnik vrača v enako oz. nespremenjeno okolje, v katerem je bil, preden je začasno zapustil družino.

5.4 UPORABNOST ŽIVLJENJA V STANOVANJSKIH SKUPINAH IN VZGOJNIH ZAVODIH

Na vprašanje, kolikšni sta uporabnost in koristnost bivanja v stanovanjski skupini ali vzgojnem zavodu, smo dobivali različne odgovore. Mladostniki, ki bivajo v **vzgojnih zavodih**, so najpogosteje poročali o prednostih na učnem področju, zlasti pomoči pri učenju, individualnem in lažjem učenju v zavodu. Mladostniki, nameščeni v **stanovanjske skupine**, pa so največ poudarka dajali zasebnemu prostoru v stanovanjski skupini, bivanju s sovrstniki, manj stresnemu življenju, pri tem pa so omenjali tudi lažje učenje v skupini.

Mladostniki iz obeh vrst ustanov so izpostavili pridobljene življenjske veščine in navade, kot so razumevanje z drugimi v skupini, sposobnosti prilagajanja, delovne navade, prosti čas, odpornost na vsakodnevne »drame«.

Tako sogovorniki kot raziskovalci se strinjajo, da na področju zavodov in stanovanjskih skupin oddaljenost zavoda od bližine doma mladostnika ali šol in pristojnih centrov za socialno delo predstavlja primanjkljaj. Kot so navajali mladostniki, se je novemu bivališču težko prilagoditi in navaditi nanj ravno zaradi oddaljenosti, selitev namreč

predstavlja dodatno obremenitev. Krajncan pravi, da je lokacija vzgojnih zavodov pogoj za možno ugodno integracijo, in sicer naj bodo ustanove v okolju, kjer se je mogoče integrirati, kjer je dovolj ljudi, da se lahko mladostniki iz ustanove neopazno integrirajo vanjo (Krajncan, 2006).

5.5 PRIHODNOST MLADOSTNIKOV

Vsi mladostniki imajo do prihodnosti pretežno enak odnos, saj se jim zdi najpomembnejše dokončati šolo in si s tem omogočiti vpis na študij. Nekaterim je cilj, da se po zaključeni izobrazbi zaposlijo in preselijo oz. osamosvojijo. Pri tem imajo pomembno vlogo družina ter zavod ali stanovanjske skupine, v katerih so mladostniki začasno nastanjeni. O vlogi staršev govori v svojem članku tudi avtorica Doblehar (2006), ki pravi, da imajo odločilno vlogo pri osamosvajanju starši, saj so prvi vzgojitelji, ki otroku utirajo pot, da lahko postane odgovoren in zrel človek. Nadaljuje, da k uspešnosti procesa doprinesejo tudi socialna okolica, politična naravnost države, vzgojno-izobraževalne institucije ter drugi dejavniki.

Treba je tudi opozoriti na spremljanje po odpustu mladostnika iz zavoda ali stanovanjske skupine, saj menimo, da je mladostnikom lažje, če vedo, da imajo po odpustu še vedno podporo in pomoč s strani centra za socialno delo. Socialni delavci so bolj ali manj ves čas neposredno vpleteni v mladostnikovo bivanje v zavodu in stanovanjskih skupinah, kar so mladostniki potrdili tudi v praksi. Tudi vzgojne ustanove sledijo pogojem za uresničevanje vzgojnega programa in vzdržujejo stike z otrokovim matičnim centrom za socialno delo (delitev nalog pri obravnavi otroka v ustanovi, sodelovanje in delo/pomoč otrokovi družini, poročila o uresničevanju vzgojnega programa, priprava družine na povratek otroka) (Vzgojni program, 2004).

Dejstvo je, da mladostniki namestitve v ustanovi ne doživljajo kot bremena, saj se zavedajo trajanja bivanja, in o tem lahko spregovorijo z ostalimi vrstniki. Iz izjav je razvidno, da o tem raje govorijo z družino in prijatelji v domačem okolju.

6 SKLEPI

V okviru pričujočega dela smo prišli do naslednjih sklepov:

- Obdobje bivanja mladostnikov v **vzgojnih zavodih** traja od enega meseca do leta in pol, v **stanovanjski skupini** pa med pet in devet mesecev.
- Razlogi, zaradi katerih so mladostniki nameščeni v **vzgojne zavode**, so najpogostejše težave na šolskemu področju, sledijo slabi ali šibki družinski odnosi. Mladostniki, nameščeni v **stanovanjske skupine**, navajajo predvsem družinske probleme in predlog oz. odločitev strokovne delavke.
- Mladostniki iz obeh skupin intervjuvanih so imeli precej vpliva na namestitev v ustanove. Dva mladostnika sta na lastno pobudo zaprosila za bivanje v stanovanjski skupini in želje so bile tudi upoštevane.
- Le pri enem mladostniku je bilo zaznано, da ni imel možnosti vpliva na namestitev v vzgojni zavod.
- Doživljanja mladostnikov v času preselitve v novo okolje so različna, od zmedenosti in »šoka« do pozitivnih izkušenj. Vsi so sicer istega mnenja – pri življenju v **vzgojnem zavodu** in **stanovanjski skupini** je potreben čas za navajanje in prilagajanje na novo okolje.
- Večina mladostnikov bivanje v ustanovi ocenjuje kot dobro, vendar si zdaj bolj želi biti doma.
- Pomembna sta prvo srečanje in stik z vzgojitelji ali strokovnimi delavci ustanove, v katero naj bi bil mladostnik nameščen. Resnična in realna predstavitev življenja v ustanovi mladostnika opogumi in pomaga v tem občutljivem obdobju. Obe skupini mladostnikov sta predstavitev strokovnih delavcev o ustanovi ocenjevali zelo dobro.
- Mladostniki so se zavedali vloge vzgojitelja v **vzgojnem zavodu** in **stanovanjski skupini**, vendar bi si želeli več razumevanja, svobode odločanja in naklonjenosti.
- Le manjši delež mladostnikov **stanovanjske skupine** in **vzgojnih zavodov** je imel zadržan odnos do vzgojiteljev, nekatere ocenjujejo kot stroge in nerazumevajoče.

- Odnose s stanovalci mladostniki ocenjujejo kot dobre, družijo se le z izbrano družbo in konflikte hitro razrešijo.
- Odnosi s prijatelji v domačem okolju so nespremenjeni.
- Intervjuvani mladostniki so poročali, da so imeli pred odselitvijo od doma težave na družinskem področju, toda v času bivanja in odsotnosti so zaznavali spremenjene in izboljšane odnose s starši in družino.
- V času oddaljenosti od matične družine so bili starši ali vsaj eden od staršev deležni svetovalnih pogovorov na centru za socialno delo in terapevtske obravnave različnih neprofitnih organizacij, kot so recimo Društvo za nenasilno komunikacijo, Študijsko-raziskovalni center za družino in podobno.
- Življenje v **vzgojnem zavodu** mladostnikom prinaša največ koristi glede šolskih obveznosti: lažje učenje oz. prost in miren čas za učenje.
- V **stanovanjski skupini** so mladostniki poudarjali veliko pridobljenih veščin in navad, kot so: spoštovanje sebe in drugih, odpornost na stresne situacije, sposobnost opravičevanja.
- Za nekatere mladostnike oddaljenost **stanovanjske skupine** od doma ali šole predstavlja problem. Tudi lokacija vzgojnih zavodov je za nekatere mladostnike nepraktična zaradi selitve ob vikendih oz. prevoza od doma do zavoda.
- Vsi mladostniki želijo zaključiti izobraževanje in naprej študirati ali se preseliti (osamosvojiti se).
- Odnose s strokovnimi delavkami centra za socialno delo so mladostniki ocenjevali pozitivno – kot razumevajoče odnose, potrdili pa so tudi prisotnost podpore in zaupanja med njimi.
- Odnose s strokovnimi delavci centra za socialno delo želijo vsi mladostniki obdržati; zavedajo se, da se nanje lahko zanesejo, še posebej v situacijah, kadar ne bi sami zmogli premagati problema ali stiske.
- O namestitvi lahko mladostniki spregovorijo; največ o tem govorijo z družino in najbližjimi prijatelji.

7 PREDLOGI

V povezavi z v magistrskem delu obdelano problematiko podajamo naslednje predloge:

- Vzgojne zavode kot zaprte institucije vzgoje in izobraževanja za mladostnike je treba v času bivanja prilagoditi mladostnikom, jim omogočiti obisk na domu, kadar bi si tega zaželeli, ali organizirati druženje s starši znotraj zavoda.
- Stanovanjske skupine večinoma niso namensko grajene za bivanje več mladostnikov, pri tem bi poudarili možnost rekonstruiranja hiše, v kateri naj bi mladostniki živeli. Vsakemu posamezniku je treba omogočiti prostor zase, prostor za skupinsko delo in prostore za različne dejavnosti ali hobije, kot so glasba, šport, ples ...
- V večini primerov je težava v lokaciji ustanove, saj so mladostniki iz različnih krajev in za večino je otežen obisk šole ali družine ob vikendih. V tem primeru je obvezno analizirati mladostnikovo stanje in določiti lokacijo ustanove v njegovo korist.
- Vzgojitelji v stanovanjskih skupinah in vzgojnih zavodih bi morali izhajati iz potreb mladostnikov, delati z njimi in v njihovo korist, izogibati se naročanju in ukazovanju.
- Odnos, ki temelji na nadzorovanju in nespoštljivem ravnanju, pri mladostnikih povzroči nezaupanje do vzgojitelja; v tem primeru se namreč mladostnik zapre vase in umika. Vzgojitelji naj spremenijo negativna ravnanja in z mladostniki vzpostavijo odnos, ki vključuje poslušanje, podporo, pogajanje, spodbujanje itn. Kadar otrok pridobi zaupanje odrasle osebe, bo lažje razkril svoje težave in zaupal v možnost rešitve.
- Če strokovni delavec zazna spremembo pri mladostniku (in v družini), naj mu omogoči odhod iz stanovanjske skupine ali vzgojnega zavoda pred potekom odločb, na centru za socialno delo pa naj spremljajo njegovo stanje in stanje družine in po potrebi omogočijo tudi vrnitev v ustanovo, če mladostnik to želi ali je ogrožen.
- Iz poročanja mladostnikov je razvidno, da si želijo obdržati stike s strokovnimi delavci, zato bi bilo treba vzdrževati stike tudi po odhodu iz zavoda ali stanovanjske skupine, da strokovni delavci lahko podprejo mladostnike, kadar je to potrebno.
- Vzgojni zavodi in stanovanjske skupine naj nudijo sodelovanje in izvajanje različnih oblik pomoči staršem v času, ko je mladostnik nameščen v zavod. Tako bodo preprečili odtujitev mladostnika in pripomogli k izboljšanju odnosov s starši.

8 LITERATURA IN VIRI

1. Bečaj, J. (1989). Kriterij za oddajo v vzgojni zavod. *Ptički brez gnezda*, IV/36, 7–29.
2. Borovnik, S. & Mikelj, L. (2015). Vrstniški odnosi v stanovanjskih skupinah vzgojnega zavoda Kranj. V A. Kobolt (ur.), *Moči, izzivi, vizije vzgojnih zavodov* (str. 151–169). Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
3. Ciperle, J. & Skalar, V. (1987). *Vzgojni zavodi*. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.
4. Čačinovič Vogrinčič, G. (2000). Socialno delo z otroki in mladoletniki med pomočjo in prisilo. V A. Šelih (ur.), *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih: vzroki, pojavi, odzivanje* (str. 77–88). Ljubljana: Bonex.
5. Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N. & Možina, M. (2007). *Uspostavljanje suradnog odnosa i osobnog kontakta u socijalnom radu*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta v Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada.
6. Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
7. Dan odprtih vrat – Veržej (2018). *Pomoč otrokom in mladostnikom ter njihovim družinam na poti od csd do vzgojnega doma*. Osnovna šola Veržej: Enota Dom (Vzgojni dom Veržej). Dostopno na: <http://www.vzgojni-zavod-verzej.si/dan-odprtih-vrat-26-1-2018>
8. Dekleva B. (1993). *Življenje v zavodu in potrebe otrok (normalizacija)*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo.
9. Flaker, V. (2003). *Oris metod socialnega dela: uvod v katalog centrov za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo: Skupnost centrov za socialno delo Slovenije.
10. Flaker, V. (1999). Stanovanjske težave ljudi z dolgotrajnimi duševnimi stiskami in možne rešitve. V Mandič, S. (ur.), *Pravica do stanovanja: brezdomstvo in druga stanovanjska tveganja ranljivih skupin* (43–70). Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
11. Horvat, M. (2000). *Delo z vedenjsko in osebnostno motenim otrokom in mladostnikom*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
12. Kiehn, E. (1997). *Socialnopedagoška oskrba otrok in mladostnikov v stanovanjskih skupinah*. Ljubljana: Samozaložba A. Učakar in M. Krajncan.

13. Kobolt, A. (1993). Udeleženci v institucionalni vzgoji – povezovanje in razdvajanje. V B. Dekleva (ur.), *Življenje v zavodu in potrebe otrok (normalizacija)* (str. 31–41). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo.
14. Kobolt, A. (ur.) (2015). *Moči, izzivi, vizije vzgojnih zavodov*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
15. Komljanc, N. & Pšunder, M., (2010). *Alternativni vzgojni ukrepi med teorijo, zakonodajo in praks*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
16. Krajncan, M. (2006). *Na pragu novega doma: Oddaja otrok v vzgojni zavod*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
17. Krajncan, M. (2010). Otroci in mladostniki v vzgojnih zavodih, stanovanjskih skupinah in mladinskih domovih. V M. Krajncan & P. Miklavžin (ur.), *Zdravje mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami* (str. 34–55). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
18. Krajncan, M. in Šoln Vrbinc, P. (2015). Med preteklostjo in prihodnostjo zavodske vzgoje. V A. Kobolt (ur.), *Moči, izzivi, vizije vzgojnih zavodov* (str. 11–33). Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
19. Lamovec, T. (1995). *Ko rešitev postane problem in zdravilo postane strup*. Ljubljana: Lumi.
20. Mandič, S. (1999). *Pravica do stanovanja: brezdomstvo in druga stanovanjska tveganja ranljivih skupin*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
21. Mesec, B. (2007). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2 – študijsko gradivo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
22. Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1 – načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
23. Mikša, L. (2015). Sodelovanje s starši otrok v vzgojnih ustanovah. V A. Kobolt, (ur.), *Moči, izzivi, vizije vzgojnih zavodov* (str. 189–209). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
24. Mrgole, A. (1999). *Malopridna mladež med zaščitniki in preganjalci*. Ljubljana: Založba /*cf.
25. Pšunder, M. (1992). *Dijaški dom, mladostnik, odklonskost*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
26. Skalar, V. (1995). *Okvirni vzgojni program za delo v vzgojnih zavodih, stanovanjskih skupinah, mladinskih domovih in prevzgojnem domu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

27. Skalar, V. (1993). Nekatere dileme v zvezi s problemom normalizacije vzgojnih zavodov. V B. Dekleva (ur.), *Življenje v zavodu in potrebe otrok (normalizacija)* (str. 9–14). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo.
28. Šelih A. (ur.). *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih: vzroki, pojavi, odzivanje*. Ljubljana: Bonex.
29. Tomori, M. (2000). Psihosocialni dejavniki pri mladoletniškem prestopništvu. V A. Šelih, (ur.), *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih: vzroki, pojavi, odzivanje* (str. 89–112). Ljubljana: Bonex.
30. Videmšek, P. (2013). *Iz institucij v skupnost: stanovanjske skupine nevladnih organizacij na področju duševnega zdravja*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Spletni viri:

1. Konvencija o otrokovih pravicah. Pridobljeno: 27. 2. 2018
<http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristoynosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-o-otrokovih-pravicah-ozn/>
2. Letni delovni načrt Osnovne šole Veržej. Pridobljeno: 20. 1. 2018
<http://www.os-verzej.si/files/2012/10/LDN-O%C5%A0-Ver%C5%BEej-2017-18.pdf>
3. Namestitev otrok in mladostnikov v stanovanjske skupine in vzgojne zavode. Pridobljeno: 11. 12. 2017
<http://www.csd-lj-siska.si/dejavnosti/dejavnosti.asp?DID=85036312>
4. Priloga k vzgojnemu programu; Zavodi za vzgojo in izobraževanje. Pridobljeno: 18. 1. 2018
http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/programi/Priloga_vzgojni_program.pdf
5. Strokovni center za obravnavo otrok in mladostnikov s čustvenimi vedenjskimi motnjami. Pridobljeno: 11. 11. 2017
http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/Predstavitev/SC_CVM_predstavitev.pdf
6. Vzgojni program. Pridobljeno: 10. 10. 2017

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/programi/Vzgojni_program.pdf

7. Vzgojni zavodi; Izhodišča za sistemsko ureditev in pilotni projekt. Pridobljeno: 9. 10. 2017

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/pdf/Vzgojni_zavodi.pdf

8. Vzgojni zavod Planina. Pridobljeno dne: 8.9.2017

<http://www.vz-planina.si/>

9. Ustava Republike Slovenije, 56. člen. Pridobljeno: 13. 2. 2018

<https://zakonodaja.com/ustava/urs/56-clen-pravice-otrok>

10. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR), Uradni list RS, št. 69/2004, z dne 24. 6. 2004. Pridobljeno: 13. 2. 2018

<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlid=200469&stevilka=3093>

11. Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP), Uradni list RS, št. 24/06 – uradno prečiščeno besedilo, 105/06 – ZUS-1, 126/07, 65/08, 8/10 in 82/13. Pridobljeno: 26. 4. 2018

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1603>

12. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1), Uradni list RS, št. 58/11, 40/12 – ZUJF, 90/12 in 41/17. Pridobljeno: 26. 4. 2018

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>

13. Zakon o socialnem varstvu (ZSV-UPB2), Uradni list RS, št. 3/2007, z dne 12. 1. 2007. Pridobljeno: 26. 4. 2018

<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/77822>

14. Kazenski zakonik (KZ-1), Uradni list RS, št. 55/2008, z dne 4. 6. 2008. Pridobljeno: 26. 4. 2018

<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlid=20082296>

15. Kazenski zakonik (uradno prečiščeno besedilo) (KZ-UPB1), Uradni list RS, št. 95/2004, z dne 27. 8. 2004. Pridobljeno: 26. 4. 2018

<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/51064>

9 PRILOGE

Intervju z mladostnikom nameščenim v stanovanjski skupini

1. Koliko časa si nameščen v stanovanjski skupini?
/Od lanskega leta, februarja./ MV.01
 - 1.1. Skoraj eno leto bo?
Da.
2. Kaj je bil po tvojem mnenju razlog za odhod u stanovanjsko skupino?
/Stresna situacija doma. Problemi in težave u družini./ MV.02
3. Kdaj si izvedel za namestitev?
/Niso me poslali tja, jas sem prosu da bi šou u stanovanjsko skupino./MV.03
 - 3.1. Si sam inzistirao za to? Prosio si svojo strokovno delavko?
/Na šoli sm uprašu, ona je rekla, da je to opcija in sm reku Ja./ MV.04
4. Mislim, da je to bolj redka situacija, če samoniciativno zaprosiš za namestitev. In eno od vprašanj je, če si imel možnost vplivati na odločitev, seveda si, a zanima me kako si pol sodeloval s Centrom za socialno delo?
/Js sem poslau pismo, sem čaku na odziv, sm ga dobiu, sem prišou na intervju, so me uprašali a sem prepričan, sem biu, potem sm šou na ogled, ogledati si razne stanovanjske skupine./ MV.05
/Konc koncov ni bilo stresne situacije zame./ MV.06a k /so mi popolnoma pripravljeni se prilagoditi nekako, kaj me čaka, lahk da me bodo ... lahk da bo dobesedno samo soba in pol lahko da bo striktno in sem biu pripravljen se prilagodit./ MV.06b
 - 4.1. Ali je bila namestitev zate šok ali olajšanje, kako si se počutil?
/Definitivno novo okolje na katerega se moraš privadit./ MV.07 /edina stvar k mi ni bila ušeč je lokacija./ MV.08 Malo je bilo daleč in smo nasproti od .. kaj je že una toplarna. /Ampak ostalo je uredu./ MV.09 ostali so, takšni, dobesedno prihajajo, k niso mogli uplivati na to a pridejo u stanovanjsko al pa ne, ampak dobr, konc koncov so dobri ljudje.
5. Ali si se udeležil ustne obravnave?
Ja, sem biu na vseh sestnikih, k so jih sklicali. In na Centru za socialno delo sem večkrat prišeu k so me poklicali.
6. Kakšen se ti zdi ta postopek namestitve v Stanovanjsko skupino?
To, je zame teško, jaz sem imeu poun izbor kam grem in če grem. Nisem biu tok pozoren na to. /Men se zdi kr uredu./ MV.10
 - 6.1. Kako si se odločil za to Stanovanjsko skupino? Kaj ti je najbol ušeč?
/Ena stvar je to da sem imel sam svojo sobo. To mi je bilo nujno./ MV.11a ker tlele ponavadi ko greš u Stanovanjsko skupino ti pač dajo sobo. /Tle sm imeu izbiro kero stanovansko skupino in kero sobo./ MV.11b Sej so eni že komentirali, ja sicer ti imaš zdajle izbiro in če jo že imaš iskoristi to.
 - 6.2. Kaj ti je še všeč v Stanovanjski skupini? Recimo razen sobe? Koliko vas je u Stanovanjski skupini?
Zdaj u ponedelk ena bo šla ven. Tko velik, 4 punce pa 3 fanje, torej 7 nas.
 - 6.3. A je velika razlika med letnicami?
/To je bila pa druga stvar, k mi je ok. U drugi stanovanjski skupini je bilo velik otrok, eni so bili osnovnošolci, eni mogoče celo mlašji. Tlele so bili samo srednješolci./ MV.12
 - 6.4. To ti je bilo uredu?
Ja, zato ker, kaj je že, to je tko čist objektivno, sem se bal da bojo kakšni otroci da bojo jokali.
7. Kakšen je odnos strokovne delavke do tebe?
/Dober. Spoštljiv. Prijazen. Vse dobro./ MV.13
8. Ali zaupaš svoji strokovni delavki?
Ja.
9. Zdaj glede na tvojo situacijo, ti si imel možnost povedati kakšne so tvoje želje?
/Ja, sem biu komunikativen z uzgojitelji tam pa tuki./ MV.14 No vsaj jas mislim, da sem biu./
10. Kako sedaj doživljaš življenje in bivanje v stanovanjski skupini?
/Ja, je u redu./ MV.15 Sicer pa se sprašujem a bom šeu u postanovanjsko skupino ali ne, zdaj pa imam tle spet izbiro med opcijami.
 - 10.1. A obstaja ta možnost?
Postanovanjska ja, če ti zaupajo in če greš u prvi letnik fakultete si lahk še u stanovanjski skupini. In to so nekaj mal bolši pogoji kot jih imam zdaj, urnik, pa kdaj lahk greš spat.

- 10.2. A imaš zdaj omejitve za izhode.
Dvakrat na teden, pa u petek k greš domov.
11. Ali misliš, da si v vzgojnem zavodu/stanovanjski skupini pridobil kontrolo/nadzor nad sabo?
Recimo glede šole, glede sebe...
- Konc koncev, /use to seveda pade name, u vezi s kontrolo./MV.16 stvar /kaj mi zelo ušeč so to u bistvu da se ti lahk dobesedno nekaj odraslo se dogovoriš s uzgojitelji/ MV.17 in /oni te ne bojo preverjali, seveda mislim konc koncev use to pade na te./ MV. 18 /oni so tu že mal, oni so že starši, je bol njihova služba pa da so starši./ MV.19 da prideš pol in uprašš uprašnje iz trigonometrije jim daš zvezek, oni ga pogledajo, tko za pet minut listajo, vrnejo, ne morem ti pomagati.
12. Kako se razumeš z ostalimi v stanovanjski skupini? Z vrstniki?
/Kako bi to najbolj reku, imamo al dober al pa civilen odnos. Al smo kolegi – prijatelji, al pa sploh ne sodelujemo./ MV.20
- 12.1. A so konflikti med vami?
U vezi z nami ne, u vezi z drugimi.. Ja kdaj pa kdaj, smo podli in kdaj pa kdaj so oni spet starši. No to je njihova služba, okej. Se zgodi. In so tudi kakši k so mal bolj problematični, ampak /konc koncev ni da bi bilo kakšnih hujših konfliktov. U bistvu je biu pa eden, on je zdaj šeu ven. Ampak, tisti je pač, ni bilo kaj tazga pretiranega.. Nič kaj izrednega, tko bom reku..
13. Kakšne odnose imaš sedaj s prijatelji v tvojem domačem okolju? Se družite?
/Ja, imam enake, preden sem šeu u stanovanjsko skupino./ MV.21
14. Ali imaš veliko stikov s starši, se z njimi dobro razumeš?
/S starši se kr dobr razumem. Problem je sicer biu preden sem šeu u stanovanjsko skupino./ MV.22 Je bila smešna stvar k se je zgodila, tik k sam jaz šeu sta mogla drug na družga tulit, ampak to je isto na konc koncev razumljivo, oče je že namreč kr precej tragedij doživeu u svojem življenju in enako je z mojo mačeho. Moja mama je duševno zbolela, zato nimam z njo stikov./MV.23 In na podlagi vsega tega potem je on že malo, kako bom reku, ni občutljiv ampak... a ..
- 14.1. Razdražljiv?
Ja, je razdražljiv, malo bolj, je že u bistvu, je že, se zgodi, da samo ustopim pa so že prvi stavki u vezi s tem kaj se je že u bistvu, kaj se je zgodil družinske tragedije.
- 14.2. A mati?
Nazadnje je bila u Polju, pol pa je bila, se mi zdi, da je še zmeraj pri babici. Ampak jaz nimam več stikov, no ne vem.
- 14.3. A imaš brata, ali sestro?
To je deu družinske tragedije, on je uzeu si življenje, mislim da dve leti nazaj, ja dvatisočpetnajst (2015).
- 14.4. Koliko je bil star?
Devetnajst (19).
15. Kako gledaš na vzgojitelje? Ali so ti v pomoč, ali so kot „tečni starši“?
/Kakšni radi me imajo./ MV.24
16. Koliko jih je?
So štirje, ampak u bistvu je tut gospodinja Majda, ki praktično opravlja enako funkcijo kokr oni.
17. Aha, a je z vami več časa?
Konc koncov ona pomaga pri redu in čistoči in ona lepo skuha kosilo.
18. Ali se ti se zdi, da je življenje v stanovanjski skupini koristno zate? A ti prinaša kaj koristenga
/Koristno je u temu smislu, da nisi tok pod stresom kokr sm biu doma./ MV.25 Tam smo bili usi mal že zaprti že zaradi tega k se zgodil. To u vezi z bratom in z mamo, sej so še druge stvari, še dedek, pa stric pa njen stric ni uredi, recimo pa še potem je še celoten, recimo mamina plat. In na koncu koncev usi smo bili razdraženi, usi smo že zaklevali drug družga, najprej smo šli u malenkosti potem pa na dolgo in široko so se teme razvijale, najbolj je nevaren ne vem, na koncu dneva, tko mogoče, smo si na vsako uro smo si kaj zahrup.
- Ne vem, ne spomnem se, sem že mal začeu pozabljati kaj se je dogajal. /Pol sem se jaz odmaknu./ MV.26 sem se pogovarju z temi, konc koncev so se tut starši pogovarjali potem z uzgojitelji, pa socialno delavko in.. oče zdaj ne živi več u mestu, on zdaj živi gor u hribih, to je u bistvu kam jaz bom šeu potem po intervjuju, ampak ne, /dons in zadnj let so bili odnosi dobri./ MV.27
- 18.1. A podpirajo da si tu?
Ja.
19. Tisto kar si pridobil koristnega ali misliš, da boš to uporabil zase v prihodnosti?
/Ja, neko spoštovanje do drugih./ MV.28a /več bom cenu svoj prosti čas, k ga imam več/ MV.30b... /nekak bol odporen na use te stvari k se ti loh zgodijo vsak dan. / MV.28c Ker pač, kakšne, ... /bol odporen na te usakodneвне drame./ MV.28c

20. Kako si predstavljaš prihodnost? Ti si zdaj četrti letnik? A boš naprej študiral?
/Ja, razmišljam, da bi šou u vezi nekim socialnimi vedami./MV.29 umetnost glih ne bi šeu študirat, k tam ne vidim tako veliko sigurnost da bi dobiu službo, misliu sem na elektrotehniko ampak konc koncev je to pa oče, k je podjetnik, mi je reku, jaz mu verjamem, da to za službo pa denar pa use to, to ni ključna nobena šola to si ključen samo ti, in kok znanja boš pridobiu u teh letih.
21. Pol nekak načrtuješ, da bi se upisal na fakulteto in končal.. In za zdaj, kakšni so tvoji načrti v prihodnosti?
/Ja bom šou u podstanovanjsko mogoče u dijaško./ MV.30 To je zdaj use odvisn kako si bom zrihtu zdaj letos. Mal smo bili na slabem, namreč štipendije, nimam kva je že, une kartice za medkrajevni autobus, samo za po Ljubljani. Zdaj, če bi dobiu vse to, to dvoje lahko nasledn let, bi se na konc koncev loh pelju iz tam kje smo mi, k je un konc, in to je na koncu Domžalah.
22. Kaj misliš kdaj boš odpuščen iz stanovanjske skupine?
Do konc četrtega letnika, lahko edino, če se pol pogovoriš greš u stanovanjsko skupnost in da greš u podstanovanjsko, sm jaz se nisem nič pogovarju u vezi s tem. Zato sem namreč, mogoče da sm to reku zdajle kokr da imam to opcijo, ampak na koncu koncev js samo vem samo da opcija obstaja in pač joj jas imam. Ker so že eni se zanimali za postanovanjsko in so bol naglasili in izrazili željo da bi šli tja. In ne bom se tekmovalu potem z njimi k so samo, kok, mogoče tri sobe, ne k sta samo dve sobi k sta na volji in ena je v prenovi, in še bo v prenovi do konc leta.
- 22.1. Ni več podstanovanjski skupin?
Sej je več opcij, mislim pač ni nujno u stanovanjski skupini, ja. Sej je samo to. Je pa sicer možnost, da greš u dijaško skupnost, mogoče.. imam tut strica u Ljubljani, mogoče, da se probam kaj z njim dogovorit.. moja mačeha itak usak dan hodi u Ljubljano na delo in kokr jaz razumem, fakultete imajo zelo tko, je zelo drugač kokr na gimnaziji. To so predavanja, pa to so loh zvečer..
23. Kaj pričakuješ od socialne delavke na Centru za socialno delo?
/Da ohranimo dobre odnose pa stike./ MV.31
24. Ali si komu povedal, kakšni so tvoji načrti za prihodnost?
/Z starši pa uzgojitelji, ampak bol pretežno z starši./ MV.32
25. Ali si komu zaupal, da si nameščen v Stanovanjski skupini?
/Kdorkoli k me je uprašu, pa kakšni k so drugi u stanovanjski skupini, k so mi bližji ne vem prijatelji iz Šiške, družinski prijatelji./ MV.33
26. Iz razreda tudi?
Ni res, kakšni moji sošolci ne vejo. Zato kr mi smo presenetljivo eden od redkih razredov, ki sploh niso tesno skp povezani.
Dodatni pogovor
27. A bi še kaj dodal, kar se tiče Stanovanjske skupine, recimo, če bi kaj spremenil glede namestitve?
Ja, u Stanovanjski skupini Kokos, men je to blesavo pravilo, da po deseti uri ti ne smeš iti se tuširati umivat zob, al pa obraz, to je bedasto pravilo in bi se ga mogli znebiti.. oni imajo to filozofijo, da otroci si bodo pol privošili, da grejo, pač recimo ob enajstih grejo spat. Oni mislijo, da je to naloga. Jas sem mislu, da je u principu to res, ampak u praksi to noben ne dela. Dons še odrasli, tut verjetno oni še hodijo tam ob enajsti zvečer na sekret. In to celo življenje delaš.

Intervju z mladostnico nameščeno v vzgojnem zavodu

1. Koliko časa si nameščena v vzgojnem zavodu?
/Zdaj pač je bilo, mogoče pred parimi dnevi, al kakšnim tednom en let./ MJ.01
2. Kaj je bil po tvojem mnenju razlog za odhod v vzgojni zavod?
Verjetno pač, /zaradi tega k sm manjkala u šoli in pač nisem hodila u šolo/ MJ.02 in so me pač dali sm.
3. Kdaj si izvedela za namestitvev?
Dva tedna pred namestitvijo.
- 3.1. Kdo ti je povedal?
Prvo mi je mami, pol pa pač socialna k sam jo srečala.
- 3.2. Na kakšen način?
Pač, ja tko, /da pač bom šla sem, a ne, s to da se pač izboljšajo ti ocene, pa pač šola./ MJ.03
- 3.3. Kako ti se je zdelo to, da boš šla u Zavod?
/Na začetku sm bila proti, pol s časoma sm vidla, da je to bol zame./ MJ.04
4. Ali si imela možnost vplivati na odločitev o namestitvi in na to kam boš nameščena?
/Pač za to so izbrali oni, za ta zavod./ MJ.05a /Drugač sm imela možnost/ MJ.05b, da, če to je bilo par tednov preden pač a ne, su pač tisto k sm rekla dva tedna prej, /sm u bistvu dobla možnost da hodim u šolo redno, in mogoče me ne bi dali (v zavod) ampak sm jaz pol iz tega držala neki časa pol pa sam pa pač spet eno uro manjkala in .. / MJ.05c
- 4.1. In so zaradi tega odločili, da greš sem?
Ja.
- 4.2. Ali je bila namestitev zate šok ali olajšanje, kako si se počutila u tem času?
/Dost tko čudn mi je bilo zato k nobenga nisem poznala./ MJ.06 Pa tut tko ful, velik pravil so imeli takih.
- 4.3. A si se razumela s tistimi, k si jih spoznala?
/Prvo sem samo s Klaudijo, pač pogovarjala./ MJ.07a /Pol sm se začela še s Tadejo k smo bile skupaj u sobi, pol pa učasih sem s kero drugo./ MJ.07b
5. Ali si se udeležila ustne obravnave in kako si jo dojemala?
No prvo, /sploh na ogledu je bilo pač ful težko, sploh nisem hotla govorit./ MJ.08a /Ful sm bila jezna na use./ MJ.08b In pol sem šla u skupino pač pogledat. In nisem šla u prvo ampak sm šla mislim da u tretjo, zato, ker so bile punce bolane. /In pač nisem skor nič govorila bila sem večinoma cajta tih./ MJ.08a /Na sprejemu pa isto sem bla še hujš ampak pol so me peljali u skupino in sem tam vidla zajca in pol sm kr naenkrat pač tko začela govoriti in sem bila ful zgovorna in to./ MJ.08c
6. Kakšen se ti zdi postopek namestitve v vzgojni zavod?
/Pa tko pač počasi sm pač use sprejela kokr je./ MJ.09a /Tko mal čudn mi kr doma recimo, kle moramo pač delati in to use./ MJ.09b Doma pa nisem nikoli neki ful delala učasi sem pomagala drugač pa ne nekiful. /Se moram prvo navaditi na to kako delamo dežurstva, sobe, celo skupino in kako pač use rihtamo in to./ MJ.09c
7. Kakšen je odnos strokovne delavke do tebe? Ali imaš občutek, da te upošteva?
/Pač ja tko uredi je, sej se razumemo dobr./ MJ.10
8. Ali ji zaupaš, poveš ji vse?
Kr dost. Ne usega, ampak pač velik stvari.
9. Ali si imela možnost, da si povedala kakšne so tvoje želje, potrebe?
Glede Zavoda? Tut. Ja.
10. Kako sedaj doživljaš življenje in bivanje tukaj?
/Tko normaln čist uredi/ MJ.11a, /sm čakam kdaj bo petek in da grem domov./ MJ.11b
11. Ali misliš, da si v vzgojnem zavodu pridobila kontrolo ali recimo nadzor nad svojim življenjem?
/Tko neki niti ne. Kr se tiče šole ja, hodim u šolo, / MJ.12 pač usen rajše kle do devetga kokr da pač tvegam in grem vn in pol da spet se zgodi da bi kr naenkrat nehala hodit kr pač sej zdaj mi se zdi da bi hodila u šolo ampak, kako, ne vem. Tko da bi res usak dan hodila u šolo mi se zdi res mao zato kr jih je res tam ful velik. U našem klasu jih je bilo 21, pa še prihajajo novi. Usak let skoro en nov pride.
- 11.1. In koliko vas je tu zdaj u razredu?
Zdajle dobimo še enga in nas bo osam.
- 11.2. A ti je tako boljše ali ..
Ja, čeprav je dost, zdaj.. /lansk jet je bilo malo lažje, k smo bili samo štirje in nas je kr osam in, če še enga dobimo, bo itak šlo na dva dela./ MJ.13
- 11.3. In pol se razdelite?
Ja in /pač bo velik lažje pomoje./ MJ.13 Upam, da bosta še dva prišla. Ker itak jutr dobimo še enga in moramo še enga dobiti ..
- 11.4. A ti je tako lažje, če vas je manj?

Ja, ker itak se ful skregamo pa recimo, če bojo razdelili, upam, da ne bom z Nilom, zato k tko sedimo da se meni obrača al pa za mano sedi in pol skoz neki .. pač ja išče pozornost od drugih. Ja sam pa itak vedno pr skoro, tko pr likovni pred njim sedim, pr angleščini, pri naravoslovju za njim sedim.

12. Kako se razumeš z ostalimi v zavodu? Se počutiš sprejeto?

Nasploh. /Pač uredi, z enimi se družim, zlo retko se pa tko pač, recimo Hano, Klaudio, pol pa s temi k sem z njimi u klasu drugač pa tko z nobenim neki ful, mogoče še s Tino, pa kdo še./ MJ.14 Tko ..

12.1. Ja recimo bolj s tistimi, ki imaš z njimi kakšne dejavnosti, ali pa...?

Aha, ja, recimo /s Tino itak sm začela pol itak družiti kr sva začela skup na glazbenega hoditi./ MJ.15

12.2. In kako ti gre glasba?

Pa dobr, pač itak jaz tko a ne ponavadi na dosti nastopih, ker že od lanskega leta igram kitaro .. in pač prej sem igrala navadno, in pol je učitelj reko da grem na bas. In bas igram...

13. Kakšne odnose imaš sedaj s prijatelji v tvojem domačem okolju?

Bolj tko /zdaj recimo nimam u bistvu skor nobenga, zato kr prej smo bili itak u Šiški pa to pa itak prejšnja šola pa to. Pol kle zdaj pač pri fotru živim./ MJ.16

On pa pač je u Borovnici in tko pač sej smo glih u takem delu, da .. ni velik mladostnikov. Pač iz prejšnje šole se nisem z nobenim neki družla mogoče z enim sošolcem pač z Matejem. Pa to je to. On se je dejansko pač, družl z mano, pa Stelo, pa z Hano, pa še učasih sva se s Kajo tko zaštekali, drugač pa se nikoli nisva tko dobr razumele.

14. Ali imaš veliko stikov s starši, se z njimi dobro razumeš?

/Pač itak pr fotru živim./ MJ.17a /matka, pač sva bolj tko ji dost stvari zamerim in pač že dolg nisam bila pr njej/ MJ.17b in učasih pokliče u zavod, upraša kako sam pa to./ MJ.17c

14.1. Imaš brata ali sestro?

Starejšo sestro k je stara 15, mlajšega bratca k je star 10, mlajšo sestro k je stara 7, mlajšo poustestro k je stara en let. Nik pa Sara – ta mlajša dva sta pr matki. Jas, pa pač starejša sestra Špela sva pri fotru. Pol pa pač njegova punca ima še Elo.

15. Kako gledaš na vzgojitelje tukaj u Zavodu? Ali so ti v pomoč, ali so kot „tečni starši“?

/Učasih mi grejo malo na živce k so pač sitni ampak niso to skoz. Učasih k je res treba bit./ MJ.18a /Drugač pa tko navadno itak nobenmu vzgojitelju neki ful ne zaupamo a ne pač svojih težav pa to./ MJ.18b

16. Ali se ti se zdi, da je življenje v zavodu koristno zate? Kaj ti prinaša koristnega? Gor si omenila recimo odgovornost, a drži to?

/Ja, dost stvari, zdaj tut recimo, če bi bila na navadni šoli, jaz pač hočem iti u veterinarsko tko pol in verjamem, da če bi bila na pač navadni šoli tko normalni bi velik težje naredila./MJ.19a /Tle se ti res lahk, pač nas je malo in ti se lahk učitelj posveti in ti razloži./ MJ. 19b /In bolše so ocene k ti razloži./ MJ.19c

17. Tisto kar si pridobil koristnega ali misliš, da boš to uporabil zase v prihodnosti?

Ja.

18. Kako si predstavljaš prihodnost? Končati osnovno šolo, pa..

/Veterinarska, pa bomo še videl./ MJ.20a /Jaz itak tko imam u načrtu že tko, od kar hočem iti u veterinarke, pač gledam tist program Animal Planet imam uno da bom šla pol k bom mal starejša bom ušparala in bom šla u Australijo, ker pač me zanima ta država, to mi je ušeč. Pol pa še mogoče Nemčija, al pa kej tazga, mislim Austrija./ MJ.20b

19. Kaj misliš kdaj boš odpuščen iz vzgojnega zavoda?

/Jaz pač bi najrajše vidla, okej najrajš bi itak šla van. Ampak najbolj bo pač zame da sem do devetega klasa tle. Kar pač tko bo najlažje. Da naredim šolo./ MJ.21

20. Kaj pričakuješ od socialne delavke v Centru za socialno delo?

Ne.

21. Ali si komu povedal, kakšni so tvoji načrti za prihodnost?

/Tko, učitelj iz naravoslovja k se ful dobr razumem z njo in pač tko dost pove a ne./ MJ.22

22. Ali si komu zaupala da si nameščena v Zavodu?

/To u bistvu iz prejšnje šole skor usi vejo, zato kr itak enmu poveš pa drugmu, pol pa itak usi naprej povejo./ MJ.23 Pol pa tut verjetno ni me mogoče k pač me ni bilo več, pol pa so se zanimali.

23. A imaš mogoče kakšen nasvet ali recimo, kako bi želela, da poteka namestitve ali če bi kaj spremenila?

/Ne vem, itak tko kokr je zdaj, čist uredi. Mogoče sm pa to, da malo ta pravila, da učasih, k ti recimo nekdo reče da je to, recimo socialna ti lah reče, da je tko, a ne, pol pa k prideš sem je čist drugač u bistvu./